

Západočeská univerzita v Plzni
Fakulta filozofická

Bakalářská práce

Skotské referendum o nezávislosti – analýza kampaní
Tomáš Kochman

Plzeň 2016

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra politologie a mezinárodních vztahů

Studijní program Mezinárodní teritoriální studia

Studijní obor Mezinárodní vztahy – britská a americká studia

Bakalářská práce

Skotské referendum o nezávislosti – analýza kampaní

Tomáš Kochman

Vedoucí práce:

PhDr. Mgr. Petr JUREK, Ph.D.

Katedra politologie a mezinárodních vztahů

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2016

Prohlašuji, že jsem práci zpracoval(a) samostatně a použil(a) jen uvedených pramenů a literatury.

Plzeň, duben 2016 .....

Poděkování

Na tomto místě bych rád poděkoval PhDr. Mgr. Petru Jurkovi, Ph.D. za odborné vedení mé bakalářské práce, za cenné rady při její tvorbě a za trpělivost, kterou se mnou měl. Další poděkování patří mé rodině, protože bez její podpory by tato práce nevznikla. Děkuji také svému skotskému příteli Robertu Gunnovi, díky kterému jsem měl možnost se zúčastnit Skotského referenda o nezávislosti.

OBSAH

1 ÚVOD	7
2 PŘÍMÁ DEMOKRACIE	11
2.1 Přímá demokracie a její výhody a nevýhody.....	11
2.2 Role politických stran v přímé demokracii.....	12
2.3 Formy a funkce referenda	15
2.4 Předpoklady referenda	16
2.5 Výhody a nevýhody referenda.....	16
3 VYHLÁŠENÍ REFERENDA O NEZÁVISLOSTI SKOTSKA	18
3.1 Skotsko a proces devoluce	18
3.2 Diskuze o referendu	20
3.3 Návrh zákona o konání referenda	22
3.4 Důsledky voleb do Skotského parlamentu 2011	23
3.5 Legálnost referenda a stanovení otázky referenda	24
3.6 Spuštění kampaní za a proti nezávislosti	27
3.7 Spor ohledně stanovení otázky referenda	28
4 PODMÍNKY REFERENDA O NEZÁVISLOSTI	29
4.1 Edinburská dohoda.....	29
4.2 Zákon o referendu	32
5 ANALÝZA KAMPANÍ	34
5.1 Kampaně za nezávislost a proti nezávislosti.....	35
5.2 Mezivládní události v rámci kampaně	36
5.3 Vývoj kampaní	37
5.4 Marketing kampaní	41
5.5 Financování kampaní.....	42
6 VÝVOJ POLITICKÝCH POSTOJŮ PO KONÁNÍ REFERENDA	45

7 ZÁVĚR	47
8 SEZNAM PRAMENŮ A LITERATURY	50
9 RESUMÉ	58
10 PŘÍLOHY	59

1 ÚVOD

Předložená bakalářská práce se bude zabývat analýzou kampaní, které provázely průběh referenda o nezávislosti Skotska 2014. Samotné referendum se konalo 18. září 2014 s otázkou, zda by se Skotsko mělo stát nezávislou zemí, a výjimečně se jej mohli zúčastnit už občané starší 16 let. Skotové rozhodli, že nadále zůstanou součástí Spojeného království, nicméně výsledek dopadl těsně – 55,3 % voličů se vyslovilo pro setrvání v unii a 44,7 % pro získání nezávislosti.

Samotné referendum bylo z několika pohledů ojedinělé, zároveň tedy i poměrně složité. Kampaně pro nezávislosti se musela vypořádat s mnoha otázkami souvisejícími s potenciálním vyhlášením nezávislosti. Šlo např. o vstup do mezinárodních organizací (EU, NATO) nebo o problematiku měny, bezpečnosti či NHS (národní zdravotnická služba). Dle mého názoru by se referendum o nezávislosti a kampaně s tím spojené měly řešit z důvodu své jedinečnosti nejen v rámci Spojeného království, ale i v rámci Evropské unie. Dalším důvodem volby tématu bakalářské práce je také malé množství původní české literatury zabývající se danou problematikou. Zajímavým faktem je rovněž to, že se politická debata po ukončení referenda nezastavila, ale dynamicky pokračuje dále.

Mým osobním motivem k volbě daného tématu je fakt, že jsem měl unikátní možnost osobně se zúčastnit probíhajících kampaní. Právě ve Skotsku mě zaujala občanská angažovanost, jelikož téměř na každém místě bylo jasně viditelné, kterou stranu dotyčná osoba nebo společnost podporuje. Tento postoj občanů se následně promítl i do volební účasti, která dosáhla 84,6 %. Z mého pohledu byla informační kampaň velice připravená, podrobně se totiž probíralo každé téma spojené s vyhlášením referenda o nezávislosti a potenciální dopady na Skotsko a jeho občany.

V bakalářské práci jsou položeny dvě výzkumné otázky, které jsem si stanovil. První z nich je: *Odpovídá referendum ve Skotsku obecným předpokladům spojovaným s rolí přímé demokracie v politickém systému?* Jako druhou výzkumnou otázku si pokládám: *Jaké argumentační strategie měly kampaně a jak se jejich*

argumentace vyvíjela v jejich průběhu?

Cílem předložené práce je tedy posoudit roli politických aktérů v referendu a vysvětlit jejich případný úspěch či neúspěch. V rámci naplnění cíle se dále pokusím popsat vývoj a specifika kampaní vystupujících proti i za nezávislost Skotska.

Práce je členěna do pěti kapitol. První kapitola s názvem *Přímá demokracie* se bude zabývat významem přímé demokracie, jejími výhodami a nevýhodami. Zaměřím se na roli politických stran, protože právě ty zaujímají v přímé demokracii důležité místo. Vysvětleny budou také termíny jako např. *zprostředkovaná a spontánní demokracie*. V závěru první kapitoly se začnu věnovat referendu samotnému, jeho procedurálním omezením a zvýšení využití referend v poslední době. Dále přiblížím roli přímé demokracie v souvislosti s referendem a také popíši formy a funkce referenda, se kterými se můžeme setkat. Dále budou zmíněny všeobecné předpoklady vztahující se k referendu. Zajímavé bude sledovat, jak si skotské referendum o nezávislosti povede v souvislosti s danými předpoklady. Věnovat se budu rovněž výhodám a nevýhodám referenda.

Druhá kapitola *Vyhlášení referenda o nezávislosti Skotska* popíše, co předcházelo samotnému vyhlášení referenda o nezávislosti Skotska 2014. Pozornost bude zaměřena na příčiny a nárůst skotského nacionalismu ve Spojeném království a na hlavní iniciátory referenda o nezávislosti – SNP a osobu Alexe Salmonda. Rovněž bude popsána reakce pro-unijních politických stran ve skotském parlamentu a očekávané postoje Spojeného království ve vztahu k referendu. Pozornost se zaměří i na problémy, které provázely vyhlášení referenda, ať se jedná o stanovování otázky, data konání či samotné legálnosti referenda.

Následující kapitola, *Podmínky referenda o nezávislosti*, se bude zabývat kampaní a podmínkami referenda, které vycházejí z Edinburské dohody. Ta umožnila Skotskému parlamentu vykonat referendum a mj. stanovila datum, položenou otázku a pro nás důležité podmínky kampaní.

Analýza kampaní, čtvrtá kapitola, se zaměří na jednotlivé kampaně za nezávislost a zachování unie, představí hlavní aktéry a směry. Větší prostor bude

věnován dvěma hlavními kampaním – kampaň za zachování unie: *Lépe Spolu (Better together)* a kampaň za nezávislost: *Ano Skotsko (Yes Scotland)*. Chronologicky popíši, jak se tyto kampaně vyvíjely v reálném čase, od momentu, kdy byla známa jasně položená otázka a datum skotského referenda o nezávislosti. Pomocí nasbíraných materiálů budu sledovat jejich argumentační strategie.

V závěrečné kapitole *Vývoj politických postojů po konání referenda* se pokusím reflektovat výsledky referenda a zhodnotit výsledky samotných kampaní. Dále budou zmíněny dopady referenda na hlavní aktéry a rovněž vývoj politických postojů, které můžeme zaznamenat až do současnosti.

Při zpracování rešerše jsem narazil na několik dílčích problémů. Přestože se jedná o událost, která proběhla v roce 2014, zaznamenal jsem nefunkčnost některých webových stránek jednotlivých kampaní a vládních výstupů. Určitým omezením je také nedostupnost odborných zdrojů z důvodu krátkého časového odstupu. V práci jsem se i přesto pokusil opřít o odborné zdroje zabývající se přímou demokracií a referendem. K dalším stěžejním pramenům řadím rovněž vládní výstupy a státní zpravodajství BBC. Z pohledu Skotska však nemusíme BBC považovat za nezávislý zdroj. Ve své bakalářské práci tedy budu pracovat především s mediálními výstupy a projevy, které jsou při analýze nezbytné. Za nejzajímavější formu sdělení voličům považuji jednotlivé výroky politických aktérů, které referendu propůjčují jedinečný náboj.

V teoretické části bakalářské práce čerpám především z odborných monografií, které se zabývají otázkou přímé demokracie a referend. Renomovaná publikace *The Oxford Handbook - Political Institutions* nám přiblíží roli přímé demokracie, která je zásadní pro zachycení skotského pohledu na konání referenda. Knihou, jež se věnuje výhodám a nevýhodám užití referenda, je *Referendums Around the World: The Growing Use of Direct Democracy*.

Empirická část práce bude zaměřena především na zmiňované zpravodajství, vládní výstupy a odborné články specializující se na danou problematiku. K odborníkům, které jsem vybral k analýze, řadím zejména profesora Tierneyho

Stephena, ředitele edinburského Centra pro ústavní právo. Zabývá se ústavní teorií a je právním poradcem ústavních záležitostí pro Horní komoru Britského parlamentu. Dalším specialistou je profesor Tom Mullen, který vyučuje na právní univerzitě Glasgow a který působil jako odborný poradce Dolní sněmovny užšího výboru pro skotské záležitosti.

2 PŘÍMÁ DEMOKRACIE

V této úvodní kapitole se blíže seznámíme s rolí přímé demokracie a politických stran v obecné perspektivě. Nejdříve si vymežíme přímou demokracii a popíšeme její vývoj, výhody, nevýhody. Následně se zaměříme na roli politických stran v přímé demokracii. V souvislosti s tím si přiblížíme i jejich funkci a funkce dalších institucí spojených s přímou demokracií. Dále osvětlíme nové termíny, s nimiž Budge přichází, a to zprostředkovanou a spontánní demokracii. V poslední části této kapitoly se zaměřím na samotné referendum, jeho procedurální omezení a další nutné podmínky pro jeho vyhlášení.

2.1 Přímá demokracie a její výhody a nevýhody

Většina odborníků shledává demokracii jako nezbytnou shodu mezi jednotlivými úkony vlády, které jsou v souladu se zájmy občanů. Občané ale tyto jednotlivé kroky vlády respektují. To, co od sebe demokracie rozlišuje, je institucionální mechanismus, který potvrzuje shodu mezi vládou a zájmy občanů. Tímto mechanismem myslíme demokratickou volbu. Můžeme říci, že vznikla akademická shoda, kdy hlasování občanů o řešených otázkách je ta nejpřímější volba, jež reflektuje požadavky a zájmy občanů. Tato myšlenka měla za následek vzrůst popularity přímé demokracie na konci dvacátého století, proto se využití přímé demokracie chopily progresivní a radikální politické strany (Budge 2008: 595–596).

Naskytl se tak příležitost, které se, jako první opoziční strana v devatenáctém století, chopila Katolická strana ve Švýcarsku, jež použila referendum ke svému zviditelnění (Budge 2008: 602). Můžeme si zde položit otázku, zda je možné, že Skotská národní strana (SNP) využila příslib konání referenda o nezávislosti ke svému zviditelnění, úspěchu ve volbách do Skotského parlamentu v roce 2007 a následně drtivému vítězství v roce 2011?

Odborníci tedy nahlízejí na přímou demokracii s jistými obavami. Podle nich

přímá demokracie přináší z dlouhodobého hlediska určité nevýhody a krátkodobé hrozby. Pozitivní a negativní dopady přímé demokracie Budge shrnul do následujících bodů. Tyto vybrané body nám umožní pochopit celou problematiku v souvislosti s uskutečněním referenda o nezávislosti Skotska 2014.

1. Voliči mají možnost vybrat si svoji politickou stranu a její program ve všeobecných volbách, a proto již není nutné užití přímé demokracie. Naopak můžeme argumentovat, že mnoho problémů není předloženo voličům k vyjádření během volebního období. Často se naskytne otázky, k nimž se chtějí voliči vyjádřit přímo.
2. Je takřka nemožné oslovit při řešení konkrétní otázky v daném časovém období všechny voliče, kdy je nutné aby byli s problematikou seznámeni a vyjádřili se k ní. Můžeme zde namítnout, že i volební lístek odeslaný poštou sděluje postoje voličů a média pomáhají zprostředkovat nutné informace k volbě.
3. Běžní občané nemají dostatek vzdělání, času a potřebných odborných informací k vykonání dobrého politického rozhodnutí. Na druhou stranu jsou politici také ne vždy dostatečnými odborníky a přistupují k věci se zájmem. Samotní voliči se o problematice obvykle informují prostřednictvím televize nebo rádia.
4. Dobrá politická rozhodnutí jsou podložena expertními zprávami. Tyto expertízy jsou nepochybně důležité, ale nejsou vždy neomylné.
5. Bez zprostředkujících institucí, jako jsou politické strany, zákonodárné orgány a vlády, nemůže být vytvořena stabilní politika se stálou vizí. Na druhou stranu nemusí být přímá demokracie nezprostředkovaná. Politické strany a vláda nemusí ztratit svoji roli a funkci během přímé demokracie (Budge 2008: 596–597).

2.2 Role politických stran v přímé demokracii

Politická debata značně přehlížela přínosy přímé demokracie, především v souvislosti s moderním vývojem masových politických stran na konci minulého století. Přímá demokracie si tak našla své místo v programech politických stran pouze za předpokladu, že by stranám mohla přinést užitek znovuzvolením v následujících volbách (Budge 2008: 595–597).

Přímá demokracie je často spojována s oslabením role politických stran. A to z toho důvodu, že bez politických stran není možné, aby fungovala zastupitelská demokracie. Politické strany jsou při využití přímé demokracie sice upozaděny, ale své místo zaujímají během organizování a zprostředkování volby. Politické strany při použití přímé demokracie mohou využít svoji pozici ke svému prospěchu a případný návrh blokovat v parlamentu, nebo naopak zabránit položení škodlivé otázky. Politické strany a skupiny si navíc často volí svou stranu zájmu, tím mohou tyto procesy značně narušovat a ovlivňovat.

Přímá demokracie tak zůstává stále svázaná s politickými stranami a dalšími skupinami, které za účasti vlády, legislativy a soudů definují pravidla pro vedení kampaně. Můžeme tak dojít k tomu, že je přímá demokracie pouze odlišnou formou demokracie vedené politickými stranami. Pokud tuto myšlenku přijmeme, rozdíly mezi přímou demokracií a zastupitelskou demokracií se značně setřou, avšak procedurální rozdíly jsou i tak zásadní (Budge 2008: 598–599).

Ať hovoříme o přímé, nebo zastupitelské demokracii, v obou případech je zapotřebí fungující ústava, která garantuje demokratickou debatu. Zprostředkování volby je důležitá funkce, na níž se podílejí všechny instituce – od vlády přes legislativu až po samotné soudy. Tyto instituce stanovují položenou otázku, datum volby a jaké dopady by měl následný výsledek volby. Jsou to navíc často politické strany, které formulují otázku, zasazují volbu do širšího kontextu a následně financují a organizují kampaň (Budge 2008: 599–600).

Budge přichází s termíny spontánní a zprostředkovaná demokracie. Spontánní demokracii jednoduše popisuje slovy: „nechme promluvit lid“. Spontánní demokracie je podle Budge neorganizovaná, na občanské iniciativě ponechaná forma přímé demokracie. Občané tak do celého procesu zasahují a nastavují, co se bude řešit, jak, kdy apod. Většinou je ale volba zprostředkovaná, kdy procedurální omezení definují politické strany, státní instituce a další aktéři, kteří se podílejí na formulaci otázky a stanovování pravidel kampaní. Procedurální omezení jsou takřka nedílnou součástí všech referend. Podle Budge je kritika spontánní

demokracie pravděpodobně oprávněná, ne však na přímou demokracii jako takovou. Můžeme si zde položit otázku, bylo referendum o nezávislosti Skotska spontánní, a nebo zprostředkovanou přímou demokracií? (Budge 2008: 599).

Referendum je vyhlášováno vládou neboli vládnoucími politickými stranami. Obecně se v referendu jedná o přijetí, nebo zamítnutí konkrétního návrhu. Pokud většina společnosti odmítne návrh, znamená to, že situace zůstane neměnná. Tato varianta nastává poměrně často, protože voliči se nechtějí zbytečně vystavovat riziku nejasných důsledků změn (Budge 2008: 604).

Samotné referendum je pak vyhlášeno za předpokladu, že vláda, nebo parlament podporuje jeho prosazení. Vláda se tím snaží zabránit potenciálnímu vznesení škodlivé otázky, která by mohla mít za následek štěpení společnosti nebo oslabení vlastní pozice. Referendum je tím pádem plně pod kontrolou vlády a musí být v souladu s ústavou. Westminsterský model nemá ustanovení pro konání všelidových hlasování, kromě všeobecných voleb, proto je nutné získat speciální povolení. Vláda, která iniciuje referendum, má nepochybně mnoho předpokladů být favoritem k vítězství. Má totiž možnost formulovat otázku, stanovit datum volby a disponuje prostředky k mediaci kampaně (Budge 2008: 602–603).

Mezi omezení, které je nutné stanovit, patří například stanovení hranice minimální volební účasti nebo omezení výdajů na kampaň. Bez těchto omezení by mohl jeden subjekt naprosto dominovat. Nejběžněji se využívá otázka s odpovědí ano, či ne, která je pro voliče nejjednodušší. Mezi oblíbená témata při využití referenda patří právě otázky spjaté se změnou ústavy, vyhlášením autonomie, devolucí. Všechny tyto aspekty se nás budou týkat při průběhu vyhlášení referenda.

Je tedy více než zřejmé, že žádná vláda nechce dobrovolně přenechat svoji ústřední politiku na rozhodnutí v referendu. V dnešní době je však čím dál více zřejmý vzrůst využití přímé demokracie, která je zapříčiněna vyšším vzděláním občanů a dalšími faktory (Budge 2008: 604–607).

V další části naváží na samotné referendum, v níž se budeme zabývat jeho formou a funkcemi. Popíšeme všeobecné předpoklady referenda a následně si

přiblížíme jeho výhody, nevýhody a dopady.

2.3 Formy a funkce referenda

Referendum může být iniciováno různými způsoby a nabývat mnoha forem, může být rovněž povinné, nebo doporučující. Jeho výsledek lze na jednu stranu považovat za detailní průzkum veřejného mínění, na druhou stranu za součást zákonodárného procesu či potvrzení ústavních změn. V některých zemích, např. ve Švýcarsku, je referendum zakotveno přímo v ústavě. Ve většině zemí jakých zemí se však využívá jen v určitých situacích, kdy je nutné vyřešit konkrétní problém, a slouží tak především jako řešení krizové (Butler – Ranney 1994a: 1).

Takřka každý stát občas umožní lidem, aby vyjádřili svůj názor na konkrétní otázku. Vlády nebo politické skupiny iniciují referenda z mnoha důvodů – ať už se jedná o změnu ústavy či jiné zásadní důvody. Butler a Ranney uspořádali témata referend do čtyř hlavních kategorií, do skupin, které se týkají ústavy, územních záležitostí, morálních problémů a ostatních témat. Otázka týkající se ústavy se pro nás v souvislosti s referendem o nezávislosti jeví jako nejzajímavější. Při teritoriálním rozpadu státu potřebuje vláda získat legitimitu pro nové uspořádání, příp. se může jednat i o převedení moci z centra na periferii. Lidové hlasování se tak může ukázat jako výborný způsob, jak dát nově vzniklému režimu potřebnou autoritu. V totalitních zemích se referendum, ve kterém se přes 90 % voličů vyjádřilo pro návrh, využívalo jako demonstrativní signál do světa, že za rozhodnutím stojí početný zástup obyvatel.

Ve většině zemí připadá možnost vyhlásit referendum na politické strany, které tohoto privilegia mohou také využít ve svůj prospěch. Pouze v několika málo zemích může být referendum iniciováno samotnými občany (Butler – Ranney 1994a: 2–3).

2.4 Předpoklady referenda

Butler a Ranney zformulovali čtyři nejčastější předpoklady spojené s institucí referenda. Referenda jsou podle nich návyková, jsou rozhodována těsným výsledkem, fungují jako nástroj pro radikální změnu a u veřejnosti jsou oblíbená. Následně však byly všechny tyto body na základě zpracovaných statistik vyvráceny.

To, že využití referend je návykové a jedno referendum následuje druhé, vyvrací fakt, že pouze v některých zemích (např. v USA, Itálii a Švýcarsku) můžeme zaznamenat exponenciální růst jejich využití. V ostatních západních demokraciích tento radikální růst nepozorujeme. Přestože je výraznější užívání referend celosvětově znatelné, nenarostlo tolik jako počet nových nezávislých národů nebo počet zemí, které se jeví jako demokratické.

Tvrzení, že jsou referenda rozhodována těsným výsledkem, Butler a Ranney vyvracejí, jelikož dle jejich názoru jen velice málo referend končí výsledkem 49 % ku 51 % a u referend bývají těsné výsledky neobvyklé. Názor, že referenda jsou instrumentem radikálních změn, vyvrací fakt, že většina z nich ve výsledku nepřinese požadovanou změnu. Samotné Skotsko nesouhlasilo s přenesením pravomocí mezi Westminsterem a Edinburghem. Třetí všeobecný předpoklad, že lidé mají v oblibě referenda, naráží na to, že referenda vykazují menší volební účast než účast ve všeobecných volbách.

Referenda musí být řádně organizována podle předem uznaných pravidel. Na světě neexistují dvě země, které by měly stejný volební systém a stejná pravidla pro provádění referend. Zákony, které upravují organizování a financování stran nebo formulace otázky, se liší stejně jako závaznost výsledku (Butler – Ranney 1994a: 3–5).

2.5 Výhody a nevýhody referenda

V následující podkapitole se zaměřím na výhody a nevýhody použití referenda. K výhodám a nevýhodám využití referenda se následně vrátím v souvislosti s děním po konání referenda o nezávislosti Skotska 2014. Zastánci

jeho využití jako doplňujícího prvku zastupitelské demokracie vidí jako jednu z hlavních výhod maximalizaci legitimacy. Zastánci věří, že pokud samotní občané vykonají rozhodnutí v rámci referenda, je toto rozhodnutí legitimnější než rozhodnutí veřejných činitelů. Toto tvrzení je o to důležitější, jelikož dnes stále více roste pohrdání nad volenými politiky a zastupitelskými institucemi. To ale neznamena, že by se měla všechna rozhodnutí řešit pomocí přímé demokracie. Neznamena to ani, že rozhodnutí prostřednictvím výsledků referend jsou moudřejší nebo prozíravější než ta, která byla vykonána zastupitelskou demokracií. Znamená to, že rozhodnutí, která mají mít co největší legitimitu, by měla být vykonána pomocí referenda (Butler – Ranney 1994b: 13–15).

Jako další výhodu shledávají zastánci maximální účast občanů na samotném aktu. Volební účast chápeme jako nejdůležitější ukazatel demokratického zdraví státu. Zatímco vysoká účast je jasným znakem dobrého politického zdraví, nízká účast signalizuje politickou nemoc. Avšak volební účast naměřená mezi lety 1945 – 1993 ukazuje, že je účast na referendech nižší než ve všeobecných volbách. Navíc průměrná volební účast v referendech po roce 1986 klesla ještě více (Butler – Ranney 1994b: 15–16).

Mezi hlavní nevýhody referenda v zastupitelské demokracii řadí výše uvedení autoři následující body:

- Běžní občané nemají dostatek analytických schopností a informací, aby vykonali správné rozhodnutí. S tímto bodem jsme se již setkali v první kapitole o přímé demokracii (pozn. autora).
- Rozhodnutí volených funkcionářů nezahrnuje pouze osobní zájmy, ale zahrnuje zájmy více skupin zapojených do politiky.
- Rozhodnutí, která vykonají funkcionáři, s větší pravděpodobností ochrání práva menšin.
- Vyhneme se vznesení sporných otázek a předáme je na voliče v referendu. Obejdeme tím rozhodnutí zvolených funkcionářů, a můžeme tím oslabit autoritu zástupců a zastupitelské vlády (Butler – Ranney 1994b: 17–18).

3 VYHLÁŠENÍ REFERENDA O NEZÁVISLOSTI SKOTSKA

V této kapitole nastíním, co předcházelo samotnému vyhlášení referenda o nezávislosti Skotska v roce 2014. Poukážu na vývoj pokládané otázky a politickou diskuzi s tím spjatou. Zmíním také legálnost referenda a úskalí, s nimiž se potýkalo. Dále se budu věnovat postoji vlády Spojeného království k referendu.

3.1 Skotsko a proces devoluce

Skotsko bylo nezávislou zemí až do roku 1707. V tomto roce vešel v platnost Zákon o unii (*Act of Union*), který sjednotil Skotsko a Anglii. Důležitý je fakt, že došlo k zachování charakteristických aspektů společnosti a skotské vlády¹ (Mullen 2014: 628). Za jeden z důvodů skotského nacionalismu můžeme od počátku považovat jistou svébytnost tohoto národa. Skotští nacionalisté kritizovali parlament ve Westminsteru za to, že zanedbává zájmy Skotska v ekonomické i politické sféře (Kohoutek 1999: 36–37).²

V roce 1934 byla založena Skotská národní strana (*SNP, Scottish National Party*) s cílem sjednotit nacionalistická hnutí. Vznikla sloučením radikální Národní strany Skotska (*National party of Scotland*) a umírněnější Skotské strany (*Scottish party*) (Kohoutek 1999: 38). SNP získala svůj první poslanecký mandát v roce 1945, ale lepších volebních výsledků se dočkala až v 60. letech 20. století (Politics 2016).

V 60. letech jsme mohli zaznamenat vzrůstající nacionalismus nejen ve Skotsku, ale i ve Walesu a v Severním Irsku. V reakci na úspěchy

---

1 Došlo k zachování skotského práva spolu s odděleným soudním systémem a právními profesemi. Dále k zachování vzdělávacích institucí, systému místní správy a církve. Právě církev byla to nejdůležitější z hlediska Skotů v této době. Skotská církev byla spíše presbyteriánská než anglikánská. Monarcha, hlava anglikánské církve, se nikdy nestal hlavou církve Skotska (Mullen 2014: 628).

2 Jeden z projevů skotského nacionalismu byl zaznamenán už v 50. letech 20. století, kdy čtyři skotští nacionalističtí studenti ukradli z Westminsterského opatství *Stone of Scone*, který se původně používal při skotských korunovačních obřadech. Tento kámen byl následně nalezen a vrácen do Londýna, kde zůstal až do své repatriace do Edinburghu roku 1996 (Independent 2011).

nacionalistických stran byla ustanovena vládou Velké Británie Královská Komise (*Royal commission*), která však po dlouhou dobu nebyla schopna dohodnout se na jakýchkoliv legislativních změnách (Mullen 2014: 629).

SNP využila objevení ropy v Severním moři a ve své kampani nazvala tuto ropu jako skotskou. To mohlo mít vliv na úspěch, který získala ve všeobecných volbách v roce 1974 (11 křesel). SNP se během tohoto období vyvinula jednoznačně sociálnědemokraticky a začaly se v ní projevovat nacionalistické aspirace (Politics 2016). Královská komise ale až v roce 1978 došla k návrhu na přenesení značných pravomocí na Skotské a Velšské shromáždění. Tyto návrhy byly v roce 1979 předloženy v referendech obou zemí (Mullen 2014: 629).

Za první pokus o devoluci ve Skotsku můžeme považovat právě referendum, které proběhlo v roce 1979. V tomto referendu se 51,6 % voličů vyjádřilo pro návrh, ale nedostavil se potřebný počet 40 % registrovaných voličů³, referendum tak nenabývalo platnosti (Tierney 2013: 360). SNP po neúspěchu zaznamenala období poklesu (Politics 2016). Kohoutek dodává, že do roku 1979 se SNP soustředila především na nezávislost a byla poměrně umírněná. Následně se však během období thatcherismu posunula více doleva. Autor dále připomíná, že existují dva náhledy na SNP – jako na protestní stranu a jako na sociální hnutí (Kohoutek 1999: 43).

Referendum však zažehlo parlamentní debatu o skotské devoluci. Výsledkem bylo ustanovení referenda v roce 1979, ve kterém se občané Skotska vyjádřili pro vytvoření Skotského parlamentu s určitou mírou daňové kontroly. Následný zákon o Skotsku z roku 1978 (*Scotland Act 1978*) stanovil pravomoci parlamentu a oficiálně zahájil svou činnost v roce 1979. Rovněž určil vztah mezi skotskými institucemi a centrální vládou Spojeného království (Tierney 2013: 360). První dvě vlády Skotského parlamentu tvořily koalice labouristů a liberálních demokratů (Mullen 2014: 631).

---

³ 3 minimální volební účast registrovaných občanů definoval Zákon o Skotsku 1978 (Tierney 2013: 360).

3.2 Diskuze o referendu

Pomyslný počátek referenda o nezávislosti Skotska 2014 můžeme hledat již v předvolebním manifestu SNP, ve kterém se k jeho uskutečnění zavázala v roce 2010. SNP voličům jasně sdělila: „Je čas se posunout vpřed, je čas pro SNP“⁴ (SNP 2007). V den voleb se na SNP snesla nebývale ostrá kritika v nejčtenějších skotských denících. Vyjadřovaly obavu, že strana povede Skotsko k nezávislosti, a tedy k přetrhnutí unie (Macwhirter 2007). V květnu roku 2007 přišel volební průlom SNP, jelikož se stala největší politickou stranou ve Skotském parlamentu a získala 47 ze 129 možných křesel. Naopak labouristická strana utrpěla ztrátu a v těsném závěsu za SNP získala 46 křesel (Politics 2016). SNP tímto zlomila osmiletou „nadvládu“ labouristů nad Holyroodem (Skotský parlament, pozn. autora). Alex Salmond se stal prvním ministrem (*first minister*), ale nebyl schopen domluvit se s ostatními stranami, a proto zformoval menšinovou vládu (BBC 2012a).

Důvodem, proč strany jako Zelení (*Greens*) a Liberální demokratická strana (*Liberal Democrats*) nechtěli spolupracovat s SNP bylo, že se SNP zavázala k uskutečnění referenda dříve, než skončí jejich funkční období. Přesto se Alex Salmond, první ministr a předseda SNP, nebál projevit svůj triumf a řekl: „Je více než jasné, kdo prohrál tyto volby. Labouristická strana již nemá morální autoritu, aby vládla Skotsku. Nikdy si už nebudeme říkat, že labouristé předpokládají, že mají božské právo vládnout Skotsku“⁵ (Scotsman 2016).

SNP dlouho nezhálela, představila své plány na nezávislost a spustila, navzdory opozičním stranám, Národní debatu (*The National Conversation*). Při jejím spuštění Alex Salmond vydal Bílou knihu (*White Paper*) (BBC 2007a). Tento dokument s názvem *Choosing Scotland's Future: A National Conversation: Independence and Responsibility in the Modern World* předkládal možné ústavní

---

4 "It's time to move forward. It's time for the SNP" (SNP 2007).

5 "It is very clear which party has lost this election, and the Labour Party no longer has any moral authority to govern Scotland. Never again will we say that the Labour Party assumes it has a divine right to rule Scotland" (Scotsman 2016).

změny Skotského parlamentu a zahrnoval možnost návrhu zákona o referendu, které by umožnilo vyjednávání mezi skotskou a britskou vládou v otázce nezávislosti (The Scottish Government 2007).

Ačkoliv SNP navrhovala v Bílé knize více možností, labouristé, konzervativci i liberální demokraté nedávali tomuto návrhu šanci a vyjádřili se ve smyslu, že jde pouze o pokus SNP o vyhlášení nezávislosti. Cathy Jamieson, zástupkyně Labouristické strany, v souvislosti s návrhem uvedla, že nikdo ve Skotsku nechce nezávislost, a doslova řekla: “Nikdo není na pochybách. Bílá kniha je o pouze o konci unie, ne o tom udělat Skotsko lepší zemí”⁶ (BBC 2007a).

Pouze Zelení, kteří podporovali nezávislost, poznamenali, že všichni dluží veřejnosti možnost účastnit se na debatě o ústavní budoucnosti Skotska (BBC 2007a). SNP i přes to, že věděla, že opoziční strany budou jejich návrh blokovat, spustila v roce 2007 slibovanou Národní debatu. Ta měla dát lidem prostor vyjádřit se k možnosti nezávislosti nebo rozšíření pravomocí Skotského parlamentu (BBC 2007b).

Národní debata však byla značně omezená⁷ a orientovala se především na internetová média, ve kterých byly prezentovány ministerské projevy a komentáře občanů. Postrádala ovšem jasný záměr a trpěla také nedostatkem financí. I přesto se v roce 2008 přesunula do druhé fáze, v níž byl již zřetelný nárůst občanů a zapojení nátlakových skupin. Alex Salmond uspořádal sérii diskusí a rovněž skotští ministři se zúčastnili mnoha debat⁸. Národní debata byla ukončena v listopadu roku 2009 druhou Bílou knihou: *Your Scotland, Your Voice: A National Conversation*. Tento dokument reagoval na komisi o skotské devoluci a chtěl její výsledky co možná nejdříve implementovat. Kritizoval navrhované fiskální reformy

---

6 "No-one should be under any illusion. The white paper is about breaking up the UK, not making Scotland better" (BBC 2007a).

7 Dozvěděl jsem se, že občané Skotska neměli příliš velké povědomí o Národní Debatě (poznámka autora).

8 Diskuze mezi občany a ministry probíhala na více než na sto setkání. Občané během Národní Debaty zaslali více než 5000 vlastních komentářů na webové stránky vlády (The Scottish Government 2014).

a vyzdvihoval výhody plné nezávislosti nad postupnou devolucí (Cairney 2011: 230–231).

Vláda Spojeného království zareagovala na Národní debatu kriticky. Argumentovala tím, že dvě třetiny voličů do Skotského parlamentu jsou proti nezávislosti (Cairney 2011: 231). V dubnu 2008 sestavila komisi o skotské devoluci tzv. *Calman Comission*, která měla za úkol prozkoumat možnosti ústavní reformy Skotského parlamentu. Komise o skotské devoluci se zúčastnily pouze pro-unijní politické strany. Komise také vydala závěrečnou zprávu⁹ v červnu roku 2009 (Mullen 2014: 631).

Výsledkem komise, které předsedal Sir Kenneth Calman, bylo doporučení o předání větších daňových pravomocí Skotsku, ale i konkrétních menších pravomocí¹⁰. Calman jako hlavní bod navrhoval, aby Skotský parlament dostal na starost polovinu daní z příjmu ve Skotsku (BBC 2012a).

3.3 Návrh zákona o konání referenda

Dne 25. ledna 2010 SNP zveřejnila návrh zákona o konání referenda (*draft referendum bill*). Alex Salmond se vyjádřil k návrhu zákona následovně: „Lidé chtějí, aby Skotský parlament měl více pravomocí. Otázkou je, o kolik více?“¹¹ (BBC 2010). Referendum by pak zahrnovalo dvě otázky:

1. Měl by Skotský parlament získat více pravomocí?
2. Měl by Skotský parlament získat více pravomocí, díky kterým by získal nezávislost?

SNP ve svém návrhu představila jako první možnost získání více pravomocí pro Skotský parlament zahrnutím omezených pravomocí, se kterými přišla tzv. *Calman commision*. Druhou variantou byla tzv. *devolution max*. V tomto případě

---

9 dostupné na http://news.bbc.co.uk/2/shared/bsp/hi/pdfs/15_06_09_calman.pdf

10 Mezi konkrétní pravomoci, které mělo Skotsku připadnout, patřila: vnitrostátní kontrola rychlosti, zákony týkající se řízení pod vlivem alkoholu a zákony zahrnující kontrolu vzduchovek (BBC 2012a).

11 "The people want our parliament to be able to do more, so the debate is now about how much more" (BBC 2010).

měl Skotský parlament získat kontrolu nad vším kromě obrany, zahraničních věcí a finanční regulace. Opoziční strany se ale obrátily proti návrhu zákona s tím, že jej v žádném případě nepodpoří. Ian Grey, skotský předseda Labour Party, se vyjádřil k návrhu zákona následovně: „Nic víc než projekt Alexe Salmonda odsouzený k zániku”¹² (BBC 2010). To se následně naplnilo, jelikož kvůli nedostatku podpory v parlamentu nebyl tento návrh zákona ani předložen ke schválení (BBC 2010).

3.4 Důsledky voleb do Skotského parlamentu 2011

Vše radikálně změnilo volby do Skotského parlamentu v roce 2011. SNP získala 69 křesel, skotští labouristé 37, skotští konzervativci 15, skotští liberální demokraté pět, skotští zelení dvě a nezávislí jedno křeslo (BBC 2012a). SNP tím získala většinu křesel ve Skotském parlamentu, a mohla tak prosadit svůj manifest, ve kterém se zavázala k uspořádání referenda. Vláda Spojeného království tak nesporně přijala fakt, že občané Skotska vyhlášení referenda požadují (Mullen 2014: 631).

Odpověď britské vlády, konkrétně Davida Camerona, byla tato: „Pokud jde o otázku Spojeného království. Jestliže chtějí uspořádat referendum, budu bojovat za to, aby Spojené království drželo pospolu každým vláknem, které mám”¹³ (Carrell 2011).

V říjnu 2011 SNP na své konferenci oficiálně zahájila kampaň za získání nezávislosti a deklarovala, že chce uspořádat referendum na konci pětiletého vládního období. Šéf kampaně Angus Robertson řekl, že bude apelovat na všechny lidi ze všech politických prostředí, aby zajistil získání nezávislosti. Konkrétně řekl: „Tato kampaň není pro SNP, tato kampaň je pro celé Skotsko. Tato kampaň je pro každého, bez rozdílu, koho volil ve volbách”¹⁴ (Black 2011).

---

12 "nothing more than Alex Salmond's doomed vanity project" (BBC 2010).

13 "On the issue of the United Kingdom, if they want to hold a referendum I will campaign to keep our United Kingdom together with every single fibre I have" (Carrell 2011).

14 "This campaign is not for the SNP - it is a campaign for Scotland. This campaign is for everyone, regardless of which party you have voted for" (Black 2011).

Skotský básník Edwin Morgan odkázal po své smrti na kampaň za zisk nezávislosti jeden milión liber. Stal se tak jednou z prvních veřejných osobností, které podpořily tuto kampaň (Black 2011). Od této chvíle rostl tlak opozičních stran, které chtěly referendum uskutečnit co možná nejdříve. David Cameron, premiér Spojeného království, se 8. ledna 2012 v televizním rozhovoru pro BBC vyjádřil, že v nejbližších dnech vláda Spojeného království vydá svůj právní postoj k navrhovanému referendu. Premiér řekl, že by chtěl referendum uskutečnit raději dříve než později, a dodal: „Silně podporuji Spojené království. Myslím si, že je to jedno z nejúspěšnějších společenství na světě. Myslím si, že by bylo nenapravitelné, kdyby se Skotsko rozhodlo opustit unii. Udělám vše proto, aby Skotsko zůstalo součástí Spojeného království”¹⁵ (BBC 2012a). Tím David Cameron znovu jasně zopakoval svůj postoj a především postoj britské vlády k navrhovanému referendu.

3.5 Legálnost referenda a stanovení otázky referenda

Dne 10. ledna 2012 v Dolní sněmovně Britského parlamentu vydal ministr pro záležitosti Skotska Michael Moore prohlášení, ve kterém sdělil, že skotská vláda nemá dostatečnou pravomoc k ustanovení referenda. Britská vláda proto spustila konzultace, které by mohly vést k jeho legálnímu ustanovení. Michael Moore nabídl řešení, při kterém by britská vláda umožnila přesunout pravomoci na ustanovení referenda Skotským parlamentem podle článku 30 zákona o Skotsku 1998. Tento zákon, jak již bylo zmíněno, určoval pravomoci Skotského parlamentu. Z prohlášení britské vlády, můžeme vidět určitou snahu zřeknout se politické odpovědnosti za uspořádání referenda.

Nicméně SNP nařkla britskou vládu z toho, že se snaží referendum ovlivnit a vyvinout tlak, aby mohla ovlivnit otázku, která má být v referendu

---

¹⁵ "I strongly support the United Kingdom. I think it is one of the most successful partnership in the history of the world. I think it would be desperate if I said Scotland choose to leave the United Kingdom. I will do everything what I can to encourage Scotland to stay in United Kingdom" (BBC 2012a).

položena. Skotský kabinet se následně sešel v *Bute House*¹⁶, kde podepsal dokument zahajující konzultace britské vlády. Ta by umožnila Skotsku ustanovit referendum. Během tohoto aktu se Alex Salmond vyjádřil, že by chtěl stanovit konání referenda na podzim 2014. Zdůvodnil to tím, že takovou zásadní otázku skotského národa je potřeba řádně prodiskutovat (BBC 2012a).

Dne 25. ledna 2012 Alex Salmond předložil v Bílé knize otázku, kterou by chtěl dát voličům ve skotském referendu o nezávislosti. Otázka zněla následovně: „Souhlasíte s tím, aby se Skotsko stalo nezávislou zemí?“¹⁷ (BBC 2012b). V dokumentu *Your Scotland Your Referendum* (Vaše Skotsko, Vaše referendum) byl předložen návrh, zda by občané Skotska souhlasili i s položením druhé otázky, která by rozšířila pravomoci Skotského parlamentu již zmíněnou možností *devolution max*. Alex Salmond dále navrhl, aby se referenda mohli zúčastnit již šestnácti a sedmnáctiletí voliči, a dodal, že by referendum mělo být regulováno pomocí *Electoral Commission*.

Ministr pro záležitosti Skotska Michael Moore přivítal skotské vládní konzultace, ale varoval, že: „Jakýkoliv pokus o přijetí legislativy pro nezávislost nebo *devolution max* v referendu bude mimo stávající pravomoci Skotského parlamentu a mohla by vést k právním nesnázím“¹⁸ (BBC 2012b).

Následovalo zdlouhavé vyjednávání mezi skotskou a britskou vládou. Mezi hlavním bodem sváru byla otázka načasování, na které se nemohly zúčastněné strany dohodnout. Vláda Spojeného království stále trvala na co nejbližším možném termínu¹⁹ referenda (BBC 2012a).

---

16 Bute House je oficiální residence prvního ministra Skotska (Office of the First Minister of Scotland 2016). Bute House můžeme považovat za Skotskou obdobu Downing street 10 (poznámka autora).

17 "Do you agree that Scotland should be an independent country?" (BBC 2012b).

18 "Any attempt to pass legislation for either an independence or 'devo-max' referendum would be outside the existing powers of the Scottish Parliament and liable to legal challenge" (BBC 2012b).

19 Důvodem, proč vláda Spojeného království chtěla nejbližší termín konání referenda uvedla, že zamýšlela zajistit legálnost hlasování, položení jasné otázky a férového vedení kampaní (Bagehot 2012). Můj osobní názor je ten, že se britská vláda obávala, že pokud by Skotové získali více času, zvyšovala by se podpora nezávislosti (poznámka autora). Alex Salmond zamýšlel naplánovat referendum na 700. výročí bitvy u Bannockburnu, tzv. *První války o nezávislost*, ve které Skotové zvítězili proti arogantnímu nepříteli. Toto

Na konci ledna 2012 přišly skotské opoziční strany s alternativou k nezávislosti – tzv. *devo plus*. Nápad *devo plus* vzešel z think-thanku *Reform Scotland*. Myšlenka měla upravit pravomoci související s plnou kontrolou daně z příjmu, korporační daně a všech sociálních dávek kromě důchodů. Skotský parlament měl také možnost kontrolovat schodek půjček Skotska ve Velké Británii se šancí snížit tím svůj dluh a uvolnit finanční prostředky. *Devo plus* mělo také zahrnovat možnost ovlivnit daň z příjmu z ropy a zemního plynu podle geografického podílu. Na rozdíl od *devolution max* by si tedy měl Westminster ponechat pravomoci nad důchody, daní z přidané hodnoty a sociálním pojištěním. Myšlenku *devo plus* podporovaly tři hlavní opoziční strany Skotského parlamentu, které odmítaly nezávislost. Byli to labouristé, konzervativci a liberální demokraté. Vláda ve Westminsteru odpověděla, že uznala právo většinové SNP na uspořádání referenda, ale chtěla by pouze přímou otázku s možností ano, či ne nezávislosti. Skotská vláda se vyjádřila, že součástí hlasovacího lístku chce mít jednu jasnou otázku týkající se nezávislosti, ale je otevřená možnosti položení i druhé otázky, která by rozšířila pravomoci Holyroodu (BBC 2012c).

Dne 11. května 2012 skotská vláda formálně ukončila své konzultace v otázce referenda²⁰. Následně 17. května 2012 zveřejnila britská vláda své konzultace²¹, přičemž výsledkem bylo rozhodnutí, že vláda Spojeného království podporuje položení jedné jasné otázky o nezávislosti²². Po těchto událostech ministr pro skotské záležitosti Michael Moore vyzval k pokračování v jednáních s Alexem Salmondem (BBC 2012a).

---

datum však mohlo vyvolávat kontroverzi tím, že se Alex Salmond příliš nechává strhnout staletými křivdami a mytologií (Carrell 2012).

20 Konzultace přinesly 26 000 odpovědí (BBC 2012a).

21 Konzultace přinesly 3 000 odpovědí (BBC 2012a).

22 Důvodem, proč Spojené království podporovalo pouze jednu otázku, si vysvětlují tím, že pokud by referendum zahrnovalo otázek více, neměli by Skotové takové obavy jako v otázce nezávislosti, a měli by tak u dalších otázek větší šanci uspět a získat více pravomocí (poznámka autora).

3.6 Spuštění kampaní za a proti nezávislosti

Po zveřejnění konzultací vlád bylo více než jasné, že k referendu o nezávislosti dojde. Proto se již 25. května 2012 jako první rozběhla kampaň za nezávislost *Ano Skotsko (Yes Scotland)*. Ta byla od začátku pod vedením SNP a oficiálně zahájila kampaň za získání nezávislosti v Edinburghu. Postavily se za ni známé osobnosti jako herec Sean Connery, bývalý šéf BBC Scotland Blair Jenkins, básník Liz Lohead, muzikant Pat Kane a herec Brian Cox. V souvislosti se spuštěním kampaně byly zaznamenány i počátky využití sociálních sítí, např. když Alan Cumming, který, pobývající nejvíce v USA, prohlásil na Twitteru: „Stávám se znovu obyvatelem Skotska, abych mohl hlasovat v referendu”²³ (BBC 2012d). Prvním cílem kampaně *Yes Scotland* bylo sesbírat jeden milión podpisů občanů, kteří podporovali deklaraci za nezávislost. Její součástí bylo i heslo: „Nezávislost znamená, že skotská budoucnost bude ve skotských rukou”²⁴ (BBC 2012d). Toto prohlášení jsme mohli shledat jako jeden z budoucích stěžejních prvků kampaně za nezávislost (viz. Přílohy – obrázek 1).

O měsíc později, konkrétně 25. června 2012, byla spuštěna kampaň proti nezávislosti *Lépe spolu (Better together)* v čele s bývalým kancléřem Alistairem Darlingem. Ten nazval nezávislost Skotska jako „jednosměrnou jízdenku pro své dítě, které posíláte do velice nejisté destinace”²⁵ (BBC 2012e). Od samého začátku zahrnovala kampaň všechny pro-unijní strany – labouristy, liberální demokraty a konzervativce. Alistair Darling apeloval na Skoty především tím, že mohou těžit „z toho nejlepšího z obou svět”²⁶ (BBC 2012e). Myslel tím, že si Skotové mohou ponechat své bezpečné místo ve Spojeném království, a zároveň mít silný Skotský parlament. Kampaň *Lépe spolu* stihla rozdat půl miliónu letáků, kterými chtěla odradit Skoty od nezávislosti (viz. Přílohy – obrázek 2).

Alex Salmond neváhal a označil tuto kampaň za podvod s tím, že Alistair

---

23 "becoming a resident of Scotland again in order to vote in 2014" (BBC 2012d).

24 "Being independent means Scotland's future will be in Scotland's hands" (BBC 2012d).

25 "a one-way ticket to send our children to a deeply uncertain destination" (BBC 2012e).

26 "best of both worlds" (BBC 2012e).

Darling neřekl nic o možném rozšíření pravomocí skotského parlamentu, ale pouze pohrozil Skotům možnými následky. Kampaň *Lépe spolu* Alex Salmond označil za kampaň vedenou čistě konzervativní stranou, která nemá záměr dát Skotům více pravomocí (BBC 2012e).

3.7 Spor ohledně stanovení otázky referenda

V srpnu roku 2012 hlavní pro-unijní politické strany vystoupily s tím, že nesouhlasí s návrhem otázky položené Alexem Salmondem. Napadly formulaci jako zavádějící k preferované odpovědi SNP a navrhly svoji variantu: „Mělo by se Skotsko stát nezávislým státem?“²⁷ (BBC 2012f). Odpovědi měly být stanoveny pouze: souhlasím, či nesouhlasím. Pro-unijní politici se shodli na tom, že chtějí, aby otázka byla jasná a férová a aby bylo zajištěno, že nebude zvýhodňovat ani jednu stranu. Hlavní opoziční strany Skotského parlamentu společně s vládou Spojeného království dále požadovaly, aby referendum nezahrnovalo otázku spojenou s rozšířením pravomocí Skotského parlamentu. Tuto možnost položení druhé otázky SNP však stále nezavrhl (BBC 2012f).

9. října 2012 po jednáních mezi skotskou a britskou vládou oznámila zástupkyně prvního ministra Nicola Sturgeon a ministr pro skotské záležitosti Michael Moore, že dohoda ohledně referenda by měla přijít v nejbližší době (BBC 2012a).

---

²⁷ "Scotland should become an independent state" (BBC 2012f).

4 PODMÍNKY REFERENDA O NEZÁVISLOSTI

4.1 Edinburská dohoda

Dne 15. října roku 2012 byla podepsána dohoda mezi vládami Spojeného království a Skotska o referendu o nezávislosti Skotska (The Scottish Government 2012b: 1). Takzvanou Edinburskou dohodu (*Edinburgh Agreement*) podepsal britský premiér David Cameron, ministr pro skotské záležitosti Michael Moore, skotský první ministr Alex Salmond a náměstkyně prvního ministra Nicola Sturgeon. Britská vláda tímto aktem převedla pravomoci na Skotský parlament, a to podle článku 30 zákona o Skotsku 1998 (The Scottish Government 2012a).

Tím, že byl využit článek 30 zákona o Skotsku 1998, bylo umožněno Skotskému parlamentu vydávat zákony o referendu, u kterého bylo stanoveno, že musí být uskutečněno do konce roku 2014. Vláda Spojeného království tím potvrdila, že Skotové mají právo určit v referendu, zda chtějí, či nechtějí zůstat součástí Spojeného království. Rozhodnutí britské vlády bylo přelomové, jelikož ve většině států, ve kterých se jednalo o tom, aby se občané mohli vyjádřit pro případnou secesi, docházelo ke vleklým sporům (Tierney 2013: 362–363).

Skotská a britská vláda se shodly, že referendum bude zahrnovat pouze jedinou otázku a bude splňovat ty nejvyšší standardy férovosti a transparentnosti. Skotský parlament pak měl umožnit prosadit legislativu nutnou pro vyhlášení legálního referenda. Legislativa měla zahrnovat datum referenda, formulaci otázky, zásady financování kampaní a další pravidla. Důležitou roli v konání referenda měla zastávat volební komise (*Electoral commission*), která tedy měla možnost vyjádřit se jak k formulaci otázky, tak financování volebních kampaní a dalším oblastem spojených s podmínkami referenda. Výsledky volební komise měly však být doporučující, nikoli závazné (The Scottish Government 2012a).

Součástí Edinburské dohody byla také možnost, že by se referenda účastnili šestnácti a sedmnáctiletí občané Skotska. V BBC byla Davidu Cameronovi položena

otázka, co dostal na oplátku za to, že přenechal Alexi Salmondovi právo stanovit datum referenda, a také to, kdo se jej bude moci zúčastnit. Cameron odpověděl: „Referendum bude zahrnovat pouze jednu jednoduchou, přímočarou otázku”²⁸ (Black 2012). Shrnul, že záměrem britské vlády bylo vyhnout se položení více otázek týkajících se rozšíření skotských pravomocí, ať se již jednalo o návrh *devolution max*, *devo-plus* či jiné varianty. Britská vláda žádala položení jediné otázky, a to, zda Skotové chtějí setrvat v unii, či nikoliv (Black 2012).

Edinburská dohoda rovněž stanovila způsob pro nezávislé posouzení referenda, konkrétně zákonem z roku 2000 tzv. *PPERA*²⁹. Tato sedmá část memoranda poskytla právní rámec pro konání referenda včetně pravidel týkajících se financování kampaní či regulace a dohledu nad referendem. Obě vlády se dále dohodly, že vznikne volební komise, která bude nestranným a důvěryhodným subjektem a bude zodpovědná právě za dohled nad referendem na základě *PPERA* (The Scottish Government 2012a).

Tento regulační režim nebyl zcela jasný, protože *PPERA* se nevztahovala na referenda organizovaná Skotským parlamentem. Volební komise tedy neměla právně zaručenou roli ve vztahu k referendu o nezávislosti. I přesto se skotská vláda rozhodla zaslat volební komisi svůj návrh formulace otázky v referendu (Tierney 2013: 365). Mezi další zajímavost můžeme řadit skutečnost, že se vlády dohodly na tom, aby BBC vysílala kampaně pro referenda. Vlády totiž byly toho názoru, že považují veřejnoprávní rozhlasovou a televizní společnost BBC za důvěryhodné a nestranné médium (The Scottish Government 2012a).

Zaměříme-li se podrobněji na financování kampaní, tak zjistíme, že zákon o referendu stanovil regulační období šestnáct týdnů před konáním referenda, na které se vztahovalo omezení výdajů na kampaně. Dále podle *PPERA* mělo dojít k 28 dennímu omezení před konáním referenda, během kterých nesměla být vyvinuta žádná propagační aktivita ze strany skotské vlády. K tomuto omezení se

---

28 "one simple, straightforward question" (Black 2012).

29 Political Parties, Elections and Referendums Act 2000 (The Scottish Government 2012a)

rovněž zavázala vláda Spojeného království³⁰ (Tierney 2013: 366–367).

Mezi další procedurální omezení patřilo již zmíněné výdajové omezení kampaní. V rámci zákona o referendu byly stanoveny celkem čtyři kategorie subjektů, které mohly během regulačního období investovat do kampaní. Jako první byly definovány dvě hlavní kampaně a politické strany, které mohly použít prostředky do výše 1 500 000 liber. Povolení účastníci a jiní účastníci mohli utratit nejvýše 150 000 liber. Ostatní účastníci, kteří se nemuseli registrovat, měli stanoven limit do 10 000 liber.

Politické strany měly stanoven finanční strop vypočtený podle předem daného vzorce, který se odvíjel od maximální možné částky vynásobené procentuálním podílem po volbách do Skotského parlamentu v roce 2011. Maximální možná částka pro nejméně úspěšnou stranu voleb, byla stanovena na 150 000 liber. Výsledkem bylo následující rozdělení finančních prostředků:

SNP: 1 344 000 liber

Skotská Labour Party: 834 000 liber

Skotští konzervativci a pro-unijní strany: 396 000 liber

Skotští liberální demokraté: 201 000 liber

Skotská Strana zelených: 150 000 liber

Podle Stephena Tierneyho můžeme dojít k závěru, že tato pravidla povedou ke stanovení rovných podmínek. Dvě hlavní politické strany SNP a Skotská strana zelených měly v součtu takřka stejné finanční prostředky jako tři pro-unijní politické strany. Avšak tyto prostředky se vztahovaly pouze na šestnáctitýdenní období před konáním referenda. Tím se nabídla možnost, aby jedna strana využila času před tímto regulačním obdobím a finančně rapidně předstihla svého soupeře (Tierney 2013: 368).

---

³⁰ Porušení tohoto závazku by mělo ze strany Britské vlády více politické než právní důsledky, protože Spojené království může legálně podpořit unii, dokud nebude hlasování uzavřeno. Z pohledu Britské vlády se tedy jedná spíše o gentlemanskou dohodu (The Herald 2013d).

4.2 Zákon o referendu

Po Edinburské dohodě následovalo mnoho milníků, které upřesňovaly stanovení a podmínky referenda. Dne 22. října 2012 skotská vláda zveřejnila výsledky svých konzultací, ve kterých se většina respondentů vyjádřila, že souhlasí s položením otázky v referendu o nezávislosti Skotska. Následně tuto formulaci skotská vláda potvrdila a na řadu přišla volební komise, která měla položení otázky překontrolovat. Následující rok 16. ledna Horní sněmovna britského parlamentu schválila převedení pravomocí na Skotský parlament, a to konkrétně zmíněný článek 30 o Skotsku 1998. Tím Horní sněmovna umožnila Skotskému parlamentu, aby schválil zákon o zavedení referenda (BBC 2014a).

V lednu 2013 vydala volební komise své stanovisko týkající se formulace otázky v referendu. Ve svém reportu se vyjádřila, že formulace „souhlasíte“ příliš vybízí k volbě odpovědi „Ano“, a proto navrhla možné neutrální alternativy (Electoral Commission 2013a). Součástí výsledků volební komise bylo i doporučení výdajových limitů kampaní pro referendum o nezávislosti Skotska. V této zprávě komise navrhla zdvojnásobení výdajových limitů ze 750 000 liber na 1 500 000 liber pro hlavní kampaně referenda – Ano Skotsko a Lépe spolu. Také stanovila doporučení pro politické strany zastoupené ve Skotském parlamentu (Electoral Commission 2013b).

Výsledkem bylo, že ministři SNP přijali doporučení volební komise a souhlasili se změnou otázky na: „Mělo by se Skotsko stát nezávislou zemí?“ (Black 2013a). Zástupkyně prvního ministra Nicola Sturgeon se vyjádřila, že přijímá všechna doporučení volební komise. Hlavní dvě kampaně za a proti nezávislosti přijaly stanovisko komise a svůj kladný postoj k výsledkům komise potvrdila i britská vláda (Black 2013a).

V březnu 2013 předložila zástupkyně prvního ministra Nicola Sturgeon samostatnou legislativu, ve které měli právo volit v referendu získat šestnáctiletí a sedmnáctiletí. Tento návrh zákona měl mimo jiné ustanovit registr mladých voličů pro konání referenda (The Scottish Parliament 2013). Nicole Sturgeon pronesla, že

právě mladí lidé mají největší zájem na budoucnosti své země, a proto by měli mít možnost účastnit se volby (BBC 2014a). Avšak někteří tento návrh považovali za podezřelou snahu SNP, jelikož se předpokládalo, že mladí voliči budou pravděpodobně častěji volit nezávislost. Kritici poukazovali na to, že mladí lidé nemají zájem o politiku a že jejich rozhodnutí bude příliš lehce ovlivněno rodiči, učiteli či vrstevníky. Průzkum, ve kterém byli mladí lidé dotazováni, jak budou volit, však ukázal, že 44 % mladých voličů má v plánu volit jinak než jejich rodiče (Hopkins 2015). Ještě nikdy před tím, neměli voliči mladší 18 let možnost účastnit se referenda nebo jiných britských voleb, proto to byla tak převratná událost (Tierney 2013: 364).

Dne 21. března 2013 první ministr Alex Salmond oznámil ve Skotském parlamentu datum konání referenda – stanovil jej na 18. září 2014. Opoziční strany znovu zaútočily na SNP a obvinily jej, že nechává voliče příliš dlouhou dobu čekat (Black 2013b). Dne 14. listopadu 2013 byl návrh zákona o konání referenda přijat. V tomto zákonu byla stanovena všechna pravidla spojená s konáním referenda, od potvrzení otázky až po výdajové limity kampaní (BBC 2014a). Výsledkem celého procesu byla pozvánka k referendu (viz. Přílohy – obrázek 6).

Profesor Stephen Tierney shledává, že nejpozoruhodnějším faktem bylo to, že vůbec došlo ke shodě mezi vládou Spojeného království a Skotska týkající se konání referenda. Vláda Spojeného království neochotně, ale konsenzuálně přijala rámec procesních pravidel i přes to, že by referendum o nezávislosti nepochybně mohlo vést k rozpadu unie. Spojené království je parlamentní monarchie tvořená ze čtyř zemí a ztráta každé části by ji tedy mohla výrazně oslabit v rámci Evropské unie (Tierney 2013: 359–360).

5 ANALÝZA KAMPANÍ

Původním záměrem autora bylo rozdělit a popsat kampaně za nezávislost a proti nezávislosti odděleně, ale vzhledem k tomu, že samotné kampaně již uzavřely nebo omezily přístup na své webové stránky³¹, je tedy velice obtížné dohledat zdroje spojené přímo s kampaněmi. Druhým faktem je to, že kampaně na sebe reagovaly, a proto by nebylo vhodné je rozdělit. Pokud se však snažíme vydělit samotné kampaně za nezávislost a proti nezávislosti, je poměrně obtížné dojít k jednoduchému závěru. Jako dva hlavní představitele referenda považují skotskou vládu po roce 2011, která byla tvořena většinovou vládou SNP v čele s prvním ministrem Alexem Salmondem. Na druhé straně pak britskou vládu v čele s premiérem Davidem Cameronem, dále pak samotné oficiální kampaně za nezávislost *Yes Scotland* a proti nezávislosti *Better together*. V následné analýze kampaní se budu snažit držet tohoto rozdělení a projít nejdůležitější aspekty, které měly dopad na výsledek referenda. Chronologicky projdu nejpodstatnější mezivládní události a důležité milníky kampaní. Dále se budu zabývat samotnými specifiky kampaní – financováním, rolí sociálních sítí a dalšími. Na závěr zhodnotím výsledky referenda a samotných kampaní.

Na vládní úrovni ve Skotsku zde tedy byla SNP, která se od začátku snažila prosadit konání referenda o nezávislosti, a po svém vítězství v roce 2011 jí již nic nebránilo k jeho vyhlášení. Mezi další podporovatele nezávislosti patřili Skotští Zelení, kteří se mimo SNP také připojili do kampaně *Yes Scotland*. Skotští Zelení však zastávali marginální roli pouze s jedním poslancem, navíc byli silně proti vstupu nezávislého Skotska do NATO (BBC 2012h). Skupin, které podporovaly myšlenku nezávislosti nebo samotnou kampaň za nezávislost, bylo více, ale zastávaly v otázce referenda spíše okrajovou roli.

---

31 Webové stránky kampaně *Better together* již nejsou funkční a odkazují na reklamu kabelové televize (*Better together* 2016). Naopak webové stránky kampaně *YES Scotland* děkují svým voličům za podporu (Jenkins 2016).

Na druhé straně zde byla britská vláda v čele s premiérem Davidem Cameronem a pro-unijní politické strany Skotského parlamentu, které se vyhlášení referenda chtěla za každou cenu vyhnout.

5.1 Kampaně za nezávislost a proti nezávislosti

Nejdříve nastíním hlavní postavy obou kampaní *Better together* a *Yes Scotland*, dále se budeme věnovat již zmíněnému chronologickému vývoji argumentací obou kampaní. Mezi hlavní představitele *Better together* řadím již zmiňovaného předsedu Alistaira Darlinga, jednoho z předních labouristických politiků své doby. Alistair Darling měl za sebou značnou politickou minulost, kdy zastával mnoho vysokých politických postů během labouristické nepřetržité vlády mezi léty 1997 a 2010. Alistair Darling mohl těžit se značné politické zkušenosti, a měl se tak stát právoplatným soupeřem Alexe Salmonda. Mezi další aktéry patří Jim Murphy, labouristický poslanec, který se stal nejviditelnější postavou kampaně *Better together*. Murphy zvolil velice kontaktní kampaň, kdy s mikrofonem objížděl ulice po celé zemi a vyzýval pro zachování unie. Vystoupení, kterých se účastnil pouze sám, se však musel z bezpečnostních důvodů vzdát poté, co při jedné události po něm začali jeho odpůrci házet vajíčka. Poslední zástupcem *Better together* je Gordon Brown, bývalý předseda labouristické strany a předseda britské vlády. Gordon Brown zastal důležitou funkci těsně před konáním referenda

K hlavním představitelům *Yes Scotland* řadím prvního ministra, v té době ještě předsedu SNP, Alexe Salmonda, dále Nicole Sturgeon i přes fakt, že byla zástupkyní Alexe Salmonda a během kampaně *Yes Scotland* hrála stejně důležitou a neméně úspěšnou roli. Posledním značně důležitým aktérem kampaně za nezávislost Skotska byl Blair Jenkins (Scotsman 2016). Jenkins, bývalý vedoucí zpravodajství BBC, byl jmenován již na konci června 2012 šéfem kampaně *Yes Scotland* (BBC 2012g), 30 let své kariéry se zabýval nestrannou žurnalistikou a nikdy nebyl zapojen do žádné politické strany ani politické činnosti. Řekl však, že nyní je kampaň za nezávislost Skotska až prostě příliš důležitá. Blair Jenkins se tak na rozdíl

od ostatních aktérů za nezávislost a proti nezávislosti stal jedinou osobou, která nebyla spojována s žádnou politickou stranou (Scotsman 2016).

5.2 Mezivládní události v rámci kampaně

V únoru 2013 vláda Spojeného království zveřejnila první sérii dokumentů, které analyzovaly důsledky skotské nezávislosti. V této zprávě vláda Spojeného království popisovala, jaké dopady by měla nezávislost na Skotsko, ať již v domácích či zahraničních otázkách. Důkladně se zabývala mezinárodními právními aspekty a ekonomickými dopady skotské nezávislosti. Tato zpráva nahlížela na Skotsko jako na zemi, která těží z toho, že je součástí Spojeného království (GOV 2013: *passim*). Reakce ministrů SNP na výsledky britské vlády byla více než znepokojující, jelikož nazvali tento dokument jako „neskutečně arogantní postoj britské vlády, kdy by Skotsko odešlo po nezávislosti doslova s prázdnou“ (BBC 2014a).

Vyskytlo se také mnoho otázek z mezinárodního práva, které následně provázely referendum o nezávislosti – jednou z nich byla problematika potenciálního vystoupení z Evropské unie. To proto, že se ještě nikdy v historii Evropské unie nestalo, aby se odtrhla součást členského státu, a zároveň zůstala součástí EU. Pokud by Skotsko vyhlásilo nezávislost, nastavilo by precedens mezinárodního práva a nejspíše i dodalo odvalu secesionistickým hnutím v EU, které můžeme vidět ve Španělsku a Belgii. Objevila se tak řada nezodpovězených otázek, přičemž za nejpodstatnější otázku byla považována ta, jakým způsobem by nezávislé Skotsko získalo členství OSN a EU (Tierney 2013: 359–360).

Jako další významnou událost shledávám 26. listopad – dva týdny po schválení zákona o konání referenda, kdy SNP zveřejnila Bílou knihu s názvem „Skotská budoucnost ve Skotských rukou“ (Black 2013c). V této 670 stránkové knize SNP slibovala doslova revoluci v sociální politice a péči o děti. Tuto knihu Alex Salmond okomentoval: „Jedná se o nejobsáhlejší dokument, který byl kdy publikován pro fungování nezávislého státu. A to nejen pro Skotsko, ale

i pro jakýkoliv potencionální nezávislý národ”³² (Black 2013c). V tomto dokumentu SNP navrhovala východiska pro Skotsko jako nezávislý stát a mezi klíčové body tohoto dokumentu patřilo: odstranění jaderných zbraní ze základny v Clyde, reforma příspěvku na bydlení, daňové úlevy a minimální mzda rostoucí a inflací, přezkoumání plánu britské vlády na odchod do penze v 67 letech, nahrazení BBC Skotským vysíláním, zachování libry v rámci měnové unie a další dílčí kroky. SNP se značně orientovala na sociální reformu, kdy chtěl napravit škody po britské vládě, která podle SNP přivedla Spojené království k jedné ze zemí s největšími sociálními rozdíly mezi obyvatelstvem v rozvinutých zemích. Alistair Darling, předseda kampaně Lépe spolu, tuto knihu označil za: „práci plnou fikce a nesmyslných tvrzení a je pouze plná slibů a falešných tvrzení”³³ (Black 2013c). Dále kritici skotské vlády zpochybňovali návrh SNP zbavit se jaderných zbraní na základně Clyde a při tom zůstat členem NATO (Black 2013c).

V reakci na Bílou knihu britská vláda vydala dne 13. února 2014 prohlášení, ve kterém kancléř George Osborne deklaroval, že není možné, aby Skotsko po vyhlášení nezávislosti setrvalo i nadále v měnové unii. Skotská vláda na toto stanovisko odpověděla, že se jedná o šikanu ze strany britské vlády (BBC 2014a).

5.3 Vývoj kampaní

Jak již bylo zmíněno v úvodu, samotnými kampaněmi se budeme zabývat až po zveřejnění data konání referenda, a to dne 21. března 2013 i přesto, že kampaně byly oficiálně spuštěny již v roce 2012. Dne 31. března 2013, deset dní po stanovení data referenda, vyšli takřka tři tisíce lidí do ulic Glasgow, další tisícovka se shromáždila u Skotského parlamentu v Edinburghu. Protestující demonstrovali proti

---

32 "This is the most comprehensive blueprint for an independent country ever published, not just for Scotland but for any prospective independent nation" (Black 2013c).

33 "It is a fantasy to say we can leave the UK but still keep all the benefits of UK membership. The White Paper is a work of fiction. It is thick with false promises and meaningless assertions" (Black 2013c).

plánům britské vlády tzv. *bedroom tax*. Kritizovali snížení příspěvku na bydlení, který podle nich bude zatěžovat osoby se zdravotním postižením a ženy. Důležité je zmínit, že během těchto protestů byl poprvé zaznamenán velký počet transparentů *Yes Scotland* a Skotských zelených, bojujících za nezávislost (Scotsman 2013).

Kampaň za nezávislost Skotska *Yes Scotland* se v červnu 2013 zaměřila na ozbrojené síly. Podle ní by mělo Skotsko po zisku zaměřit své ozbrojené složky na humanitární pomoc a peace-keepingové povinnosti. Podle mluvčího kampaně *Veterans for independence* (Veteráni za nezávislost) Feragala Dantona by se skotské ozbrojené složky měly odvrátit od Westminsterské projekce silových složek. Další velkou změnou mělo být odstranění jaderných zbraní z území Skotska (The Herald 2013e), dále se kampaň *Yes Scotland* snažila zacílit na hlasy farmářů, kterým po získání nezávislosti přislíbila zvýšení dotací z EU. Richard Lochhead, tajemník pro záležitosti venkova, ve svém projevu při zahájení kampaně *Farming for YES* (Zemědělství pro ANO) sdělil zemědělcům následující: „Nezávislost přinese větší finanční podporu skotskému zemědělství, přinese také další stovky miliónů liber v rámci společné zemědělské politiky“³⁴ (The Herald 2013f). Avšak pokud jsem měl možnost osobně pozorovat názory zemědělců, setkal jsem se spíše s negativním postojem k nezávislosti (viz. Přílohy – obrázek 3).³⁵

Další skupinou podporující *Yes Scotland* byla v srpnu 2013 skupina *Crofters for YES* (Drobní farmáři za ANO). Norman Kerr, drobný farmář z Barvasu, ostrova Lewsi, zdůvodňuje že: „Stačí se podívat na Finsko, které má zhruba stejně obyvatel jako Skotsko, a na rozvoj venkova zde bylo poskytnuto 183 euro na hektar z podpory EU, ve srovnání s 20 eury získanými Spojeným královstvím na hektar

---

34 "Independence will deliver greater financial support for Scottish agriculture not least the extra hundreds of millions of pounds of support through the Common Agricultural Policy"(The Herald 2013f).

35 Tento postoj si vysvětluji z obavy farmářů z potencionálního vystoupení nezávislého Skotska z EU. Avšak již v této době bylo zřejmé, že David Cameron bude iniciovat slíbené referendum v otázce setrvání Spojeného království v EU., proto se mi tento postoj jeví spíše jako krátkozraký.

drobným zemědělcům ve Skotsku”³⁶ (Alistair 2013). Ve Skotsku se nachází přes 17 000 drobných farmářů, můžeme zde vidět, že se kampaň *Yes Scotland* snažila bojovat o každý hlas (Alistair 2013).

Kampaň *Better together* v červnu 2013 reagovala a spustila svoji kampaň *Forces together* (Síly společně) s cílem vyzdvihnout důležitost společných Britských ozbrojených sil (United Against Separation 2013). Kampaň *Better together* dále spustila kampaň *Rural Better Together* (Venkov lepší společně). Alistair Darling při spuštění kampaně trval na tom, aby obdržel ohromující odezvu. Dodal, že neví, co by případný zisk nezávislosti přinesl zemědělcům. Nicméně řekl, že by nezávislost přinesla zemědělcům mnoho rizik (Scott 2013). V červnu 2013 také kampaň *Better together* přijala za svůj slogan „Ne, díky”³⁷ (BBC 2014c). S tímto sloganem jsme se již mohli setkávat na veřejných akcích kampaní a dále byl hojně používán všemi zastánci unie. Měli jsme zde tedy dvě loga kampaní – za zachování unie *No Thanks* a za nezávislost samotné *Yes* (viz. Přílohy – obrázek 4).

Mezi jedny z posledních milníků řadím událost ze dne 22. srpna 2014, kdy kampaň pro nezávislost Skotska oznámila, že získala více než jeden milión podpisů ve prospěch nezávislosti. Tento cíl si *Yes Scotland* stanovila již v roce 2012. Nutno dodat, že dne 18. září 2014 bude moci hlasovat pouze něco před čtyři milióny Skotů. Šéf kampaně Blair Jenkins se vyjádřil své nadšení následovně: „Stále více lidí se probouzí a vidí výhody, která by jim přinesla nezávislost. Lidé si uvědomují, že volit nezávislost ochrání NHS, veřejné služby, podpoří růst ekonomiky, vytvoří více pracovních míst a vytvoří ve Skotsku spravedlivější společnost”³⁸ (BBC 2014b). Kampaň *Better together* však uvedla, že stále zastupuje většinu Skotů (BBC 2014b).

---

36 "You only need to look at Finland, an independent country with around the same population as Scotland, where in the most recent Rural Development Budget, small farmers were awarded 138 Euros per Hectare in EU support compared to the 20 Euros per Hectare obtained by the UK for crofters and small farmers in Scotland" (Alistair 2013).

37 "No thanks" (BBC 2014c).

38 "More and more people are waking up to the fantastic opportunities created by a Yes vote. People realise that only with a Yes can we protect our NHS and other public services, grow our economy to create better jobs, and make Scotland a fairer society" (BBC 2014b).

Jako závěrečný milník řadím poslední snahu o záchranu unie, kterou bylo podepsání slibu o rozšíření skotských pravomocí třemi hlavními politickými stranami ve Westminsteru. Dva dny před konáním referenda 16. září 2014 tyto strany podepsaly slib, ve kterém se zavázaly, že pokud Skotové odmítnou nezávislost, Westminster přenesení více pravomocí na Skotský parlament v rámci dohodnutého časového harmonogramu. Tento slib se objevil na přední straně novin Daily Record a byl podepsán Davidem Cameronem, Edem Milibandem a Nickem Cleggem. Kampaň za nezávislost však argumentovala, že pouze nezávislost je záruka větších pravomocí Skotska (BBC 2014g).

Akteři se po celou dobu snažili soustředit na argumenty podporující jejich stanovisko k referendu. V podkapitole *Mezivládní události v rámci kampaně* jsme se již seznámili se stěžejními argumenty za nezávislost, a především proti nezávislosti. Za nejzajímavější materiál spojený s argumentací za nezávislost považuji brožuru *The Wee Blue Book, The facts the papers leave out*. Tato brožura velice podrobně odpovídá na obavy spojené s potencionálním ziskem nezávislosti od měny, zdravotnictví, penze, ropy, obrany a bezpečnosti, vzdělání, kultury, devoluce až po otázky spojené s členstvím v EU a NATO (Campbell 2014: passim).

Za zásadní argument za nezávislost považují, že Skotové byli většinu času pod vládou konzervativců i přes to, že je sami volili pouze na 6 let z celkových 68. Důvod je ten, že 85 % populace Spojeného království žije v Anglii, a to znamená, že prakticky vždy si Anglie zvolí svojí vládu (Campbell 2014: 6). Britská vláda deklarovala, že pokud Skotsko získá nezávislost, nebude moci využívat britskou libru jako svojí měnu. Avšak ředitel Sam Bowman z renomovaného Adam Smith Institute se vyjádřil, že Skotsko nepotřebuje povolení od britské vlády, aby mohlo používat libru jako svojí měnu (Campbell 2014: 18). Naopak nacionalisté poukazovali především na ložiska ropy v Severním moři, nacházející se ve skotských vodách. Tato ropa by podle separatistů mohla pomoci financovat nezávislé Skotsko a jeho štědré sociální výdaje (Campbell 2014: 29–30). Další velice důležité téma byla otázka bezpečnosti. Skotští nacionalisté byli pro odstranění

jaderných zbraní z území Skotska a to z důvodu vysokých nákladů na údržbu a postrádání vojenského účelu. Skotští nacionalisté také kritizovali nepřipravenost samotného Skotska na vlastní obranu (Campbell 2014: 31).

5.4 Marketing kampaní

Samotné kampaně byly velice kontaktní. Měl jsem tu možnost pozorovat mnoho lokálních mítinků, a to ve městech Pytlochry, Dundee, Perth a Aberdeen. V těchto městech jsem zaznamenal především aktivitu kampaně *Yes Scotland* a jejich přívrženců. Na těchto mítincích byly rozdávány propagační materiály a oficiální představitelé kampaní nosili připnuté brože s vyjádřením své podpory (viz. Přílohy – obrázek 17). Oba tábory rozdávaly na mítincích své brožury (viz. Přílohy – obrázek 7,8) a letáky (viz. Přílohy – obrázek 9,10), které zahrnovaly argumenty, proč by se Skotsko mělo stát nezávislou zemí, nebo naopak setrvat v unii.

Ovšem vyjádření podpory za a proti nezávislosti jsem mohl pozorovat po celé zemi, kdy lidé věšeli vlajky do svých oken, nebo dávali na své domy a zahrady billboardy se svým postojem k nezávislosti (viz. Přílohy – obrázek 13,14,15,16). Do schránek domovů přicházelo Skotům mnoho výtisků spojených s referendem (viz. Přílohy – obrázek 11,12).

Avšak hlavní „bitva“ se odehrávala na televizních obrazovkách, v rozhlasových stanicích, tisku a sociálních sítích. Uskutečnily se dvě velké televizní debaty mezi hlavními představiteli kampaní – Alexem Salmondem a Alistairem Darlingem. Během těchto debat se probíralo široké spektrum argumentů za a proti nezávislosti. V první debatě se zdálo, že měl navrch Darling. Ve druhé diskuzi měl naopak převahu Salmond. V průběhu referenda se nebývale rozšířilo používání sociálních sítí. Během pěti týdnů před konáním referenda bylo zasláno více než deset miliónů postů na Facebooku. Kampaň *Yes Scotland* byla jasným vítězem na sociálních sítích. Na Facebooku měla více než 358 290 podporovatelů ve srovnání s kampaní *Better together*, která zaznamenala 225 481 podporovatelů. Oficiální

Twitter účet Kampaně za nezávislost měl 118 000 následovníků a Kampaň pro zachování unie měla 42 200 následovníků. Od otevření volebních místností dne 18.září v 7 hodin ráno až do 19.září uživatelé na Twitteru poslali 2 603 497 tweetů spojených s referendem. (Scotsman 2016).

V den konání referenda bylo zajímavé pozorovat přítomnost podporovatelů pro zachování unie a podporovatelů nezávislosti před volebním okrskem (viz. Přílohy – obrázek 18,19). Na fotce (viz. Přílohy – obrázek 19) můžeme na úplně vlevo vidět radní města Pytlochry a členku SNP Kate Howie, která podporovala kampaň za nezávislost.

5.5 Financování kampaní

Kampaň *Better together* v dubnu zveřejnila seznam darů finančních prostředků. *Better together* deklarovala, že získala více než 1,1 milionu liber, a vykážala, že se na celkové sumě podílelo přes 9500 dárců. Celkem deset dárců přispělo sumou 891,000 liber. Takřka polovina celkových prostředků, tedy 500 000 liber, pocházela od kontroverzního obchodníka s ropou Iana Taylora, který je prezidentem firmy Vitol. Ian Taylor je spojován s darováním milionu dolarů válečnému zločinci Arkan³⁹, který je v Srbsku spojován s dalšími kontroverzními kroky spojenými s firmou Vitol (BBC 2013).

SNP proto vyjádřila značné znepokojení kvůli tomuto hlavnímu dárci finančních prostředků kampani. Mluvčí kampaně *Better together* finanční dar komentoval pouze slovy: „Byl to dar od soukromé osoby, který byl darován z dobré vůle“⁴⁰ (The Herald 2013b). *Better together* oznámila, že jim byl dále přislíben více než jeden milion liber od šesti podnikatelů. Kampaň *Better together* se také hájila, že nezískala žádné finanční prostředky od politických stran, ale že své finance získala pouze od svých přívrženců a bude naopak od svého protějšku přijímat

---

39 Zvanému Željko Ražnatović (BBC 2000).

40 "This was a donation from a private individual. It was given and received in good faith." (The Herald 2013b).

finanční prostředky odkudkoliv ze Spojeného království (BBC 2013). Spisovatelka J. K. Rowlingová, známá díky sérii fantasy románů Harry Potter, podpořila v červnu 2014 kampaň za zachování unie obnosem v hodnotě jednoho miliónu liber. Spisovatelka se vyjádřila, že vyhlášení Skotské nezávislosti by bylo historickou chybou. Rowlingová zdůvodnila svá stanoviska v eseji zveřejněném na svých webových stránkách. Argumentovala, že díky devoluci bude Skotsko nadále vzkvétat a chránit své veřejné služby. Dále oponovala, že plány skotské vlády jsou příliš závislé na nestálých příjmech z ropy. Nutno dodat, že šéf kampaně *Better together* Alistair Darling je bývalý soused a kamarád Rowlingové (Carrell – Brooks 2014).

V 2013 dubnu zveřejnila také *Yes Scotland* svůj seznam dárců finančních prostředků na kampaň. *Yes Scotland* deklarovala, že od svého spuštění získala přes 1,6 mil. liber. Přitom pět jednotlivců darovalo celkem 1 283 000 liber. Mezi těchto pět významných dárců patří vítězové soutěže Euromilión, kteří darovali 500 000 liber, manažer investičního fondu Angus Tulloch, který daroval 250 000 liber a dále Alexander Adama a William Wilson, kteří darovali celkem 33 000 liber a více než 7000 malých dárců přispělo celkovou částkou 112 000 liber. Blair Jenkins, šéf kampaně *Yes Scotland*, sdělil, že je rád, že kampaň za nezávislost Skotska bude financována pouze samotnými Skoty, navzdory opozičnímu uskupení, které bude přijímat dary od lidí i ze zahraničí (The Herald 2013a).

V červenci 2013 odešla z vedení kampaně *Yes Scotland* ředitelka pro komunikaci Susan Stewart a její zástupkyně Jacqueline Caldwell poté, co se nepodařilo uklidnit přetrvávající zvěsti o finančních problémech kampaně *Yes Scotland*. Kampani *Yes Scotland* se zatím ani po 13 měsících nepodařilo změnit veřejné mínění ve pro prospěch nezávislosti. Z tábora *Yes Scotland* se navíc ozývaly hlasy, že se objevují se finanční problémy s vedením kampaně, a to i přes fakt, že kampaň přijme od svých dárců přes 1,6 milionů liber. Navíc se objevuje finanční napětí mezi SNP a *Yes Scotland* – SNP přislíbila dva milióny liber kampani *Yes Scotland*, ale na konec věnovala pouze 342 000 liber, ponechala si tak většinu

prostředků sama pro sebe. Kampaň *Yes Scotland* má navíc značné výdaje spojené s provozem své kanceláře v Glasgow, kde činí pronájem 70 000 liber ročně. Kampaň *Yes Scotland* se navíc snaží velké množství svých propagačních produktů prodat neobvykle draze. K artiklům patří například zlaté manžetové knoflíky za 330 liber, nápojové pohárky za 9 liber. Přitom své nejprodávanější produkty jako jsou pera, odznaky a samolepky nabízí za 2 libry a méně. Z tábora *Better together* se ozývá posměch, že se kampaň *Yes Scotland* snaží udělat nemožné a chce prodat Skotům něco, co sami nechtějí (The Herald 2013c).

K finančním prohřeškům kampaní za nezávislost a proti nezávislosti můžeme zařadit fakt, že v roce 2016, tedy skoro dva roky po konání referenda, byla kampani *Better together* udělena pokuta 2000 liber za to, že nedodala faktury a účty za celkem 57 000 liber. Komise se nicméně shodla na tom, že jednání kampaně *Better together* nebylo úmyslné. Mezi další udělené pokuty patří pokuta 750 liber pro blog podporující nezávislost *Wings over Scotland*. I skupina *Labour for Independence* dostala pokutu 1500 liber, když nepředložila žádné účty. Mezi poslední patří *The Communication Workers Union*, skupina bojující proti nezávislosti. Ta dostala pokutu 500 liber za to, že utrácela peníze za kampaň ještě před tím, než se zaregistrovala u volební komise (BBC 2016).

6 VÝVOJ POLITICKÝCH POSTOJŮ PO KONÁNÍ REFERENDA

Dne 18. září 2014 se Skotové po sečtení výsledků ze všech 32 místních samospráv vyslovili pro setrvání v unii. Pro její zachování se vyslovilo 2 001 926 voličů, celkově 55,3 %. Naopak pro nezávislost se vyslovilo 1 617 989 voličů, celkově 44,7 %. Celkem vhodilo hlasovací lístek (viz. Přílohy – obrázek 5) do volební urny více než 3,6 milionu lidí. Volební účast tak dosáhla úctyhodných 84,6 % (The Guardian 2014). Nutno dodat, že pro vítězství bylo potřeba získat hlas 1 809 958 voličů. Avšak pouze čtyři volební obvody se vyslovily pro nezávislost. Mezi ně patří Dundee, West Dunbartonshire, Glasgow a North Lanarkshire (BBC 2014e).

První ministr Skotska Alex Salmond po výsledcích volal po jednotě a vyzval unionistické strany k poskytnutí větších pravomocí pro skotský parlament. David Cameron vyjádřil své potěšení nad tím, že Skotsko zůstane součástí Spojeného království, a potvrdil závazky týkající se zvýšení pravomocí. Premiér David Cameron oznámil, že výsledek voleb je rozhodný a že byl rozhodnut pro celou generaci. Cameron také řekl: „Nemůže tedy být žádného sporu, žádného opětovného spuštění, slyšeli jsme vůli skotského lidu“⁴¹ (BBC 2014d). Nebo jak řekl Alex Salmond: „Možná na celý život“⁴² (BBC 2014d). Alistair Darling, šéf kampaně *Better together*, řekl, že lidé Skotska: „Zvolili jednotu nad rozdělením a pozitivní změnu než zbytečné odloučení“⁴³ (BBC 2014d).

Druhý den, 19. září 2014, oznámil Alex Salmond, že má v úmyslu odstoupit, poté, co Skotsko nezískalo nezávislost. Řekl: „Pro mě jako vůdce je čas téměř už u konce. Ale pro Skotsko kampaň dále pokračuje a náš sen by neměl nikdy zemřít“⁴⁴

---

41 "So there can be no disputes, no re-runs; we have heard the will of the Scottish people." (BBC 2014d).

42 "Perhaps for a lifetime" (BBC 2014d).

43 "chosen unity over division and positive change rather than needless separation"(BBC 2014d).

44 "For me as leader my time is nearly over. But for Scotland, the campaign continues and the dream shall never die," (BBC 2014f).

(BBC 2014f). Salmond následně nazval svůj deník popisující 100 dní kampaně za nezávislost: *The Dream Shall Never Die: 100 Days that Changed Scotland Forever*. Na konci knihy shrnul celou kampaň slovy: „Kampaň za nezávislost byla poražena, ale referendum změnilo národ. Lidé, kteří prošli sto dní trvající kampaní, jsou jiní než před touto cestou“⁴⁵ (Salmond 2015).

To, že sen za nezávislé Skotsko neskončil ihned po ukončení referenda, jsme mohli vidět takřka záhy. Strany podporující nezávislost zaznamenaly po ukončení referenda masivní nárůst členství. SNP oznámila, že se členská základna ve čtyřech dnech zvýšila o 70 %. Více než 18 000 lidí podalo přihlášku do SNP. Celkový počet členů se zvýšil na rekordních 43 644. SNP je tak připravená stát se jednou z největších politických stran ve Velké Británii (Carrell 2014).

---

45 "The YES side lost the vote but the referendum changed the nation. The people who emerged from 100 days' campaign are different from those who embarked upon that journey" (Salmond 2015).

7 ZÁVĚR

Primárním cílem předložené práce bylo posoudit roli politických aktérů v referendu a vysvětlit jejich případný úspěch, či neúspěch. Dalším cílem bylo popsat vývoj a specifika kampaní vystupujících za a proti nezávislosti.

Za hlavního politického aktéra považují SNP, která vznikla v roce 1934 s cílem sjednotit nacionalistická hnutí. V 60. letech 20. století jsme mohli zaznamenat vzrůstající nacionalismus, který měl za následek nastartování procesu devoluce. Na druhé straně zde vždy byla přítomna britská vláda, která se snažila zabránit nacionalistickým tendencím. Po roce 2011 měla SNP s většinou v parlamentu takřka volnou cestu k vyhlášení referenda. Po této události následovalo velice disciplinované jednání za přítomnosti volební komise mezi skotskou a britskou vládou. Pro-unijní strany se sice snažily referendum o nezávislosti za každou cenu blokovat, avšak přicházely pouze s alternativními návrhy podporujícími proces devoluce. Hlavní kampaň za nezávislost Skotska byla *Yes Scotland* a pro zachování unie *Better together*. Hlavní role v tomto procesu však byla udržována samotnými vládami Británie a Skotska. Skotové se vyjádřili pro setrvání v unii avšak samotný výsledek referenda můžeme považovat buď za dobře zvládnutou kampaň *Yes Scotland*, a nebo pouze za fakt, že Skotové nejsou spokojeni s britskou vládou a tímto způsobem chtěli dát najevo svůj postoj.

Kampaně za a proti nezávislosti byly spuštěny již dva roky před samotným referendem, proto následovala poměrně dlouhá doba na to, aby se kampaně vypořádali s argumentační strategií. Tato doba dle mého názoru přispěla kampani za nezávislost, která i když neuspěla získala poměrně značnou podporu Skotů. Samotné kampaně byly specifické občanskou angažovaností a zapojením celebrit do debaty.

První výzkumná otázka byla stanovena, zda *odpovídá referendum ve Skotsku obecným předpokladům spojovaným s rolí přímé demokracie v politickém systému*. V souvislosti s předpoklady referenda jsme se dozvěděli, že referenda oproti

všeobecnému předpokladu nekončí těsným výsledkem. Referendum o nezávislosti Skotska těsným výsledkem však skončilo – 55,3 % ku 44,7 %.

Jedna z kritik využití přímé demokracie poukazovala na to, že není třeba využívat přímé demokracie, protože voliči již měli možnost vyjádřit svůj názor ve všeobecných volbách. Tento názor je v případě Skotska vyvrácen skotskými nacionalisty, kteří argumentují, že i když Skotové nevolí konzervativce, přesto jim vládnou. Můžeme to tedy pokládat za jeden z důvodů skotské nespokojenosti. Dále jsme se setkali s názorem, že občané nemají dostatečné schopnosti a znalosti k uskutečnění správného rozhodnutí. Během referenda o nezávislost jsme se mohli setkat s velice informativní kampaní jak skotské, tak i britské vlády, kdy se podrobně rozebírala jednotlivá témata a potenciální dopady na Skotsko jako na nezávislý stát. V tomto případě byli občané seznámeni s velice relevantními informacemi. Dalším předpoklad, který byl vyvrácen byl ten, že volební účast referend je nižší než ve všeobecných volbách. Skotové však svojí volební účastí, úctyhodnými 84,59 %, ukázali, že mají o daný problém víc než značný zájem. Naskytla se nám také otázka, zda referendum o nezávislost Skotska byla spontánní, nebo zprostředkovaná demokracie. Z pohledu Spojeného království se mohlo jevit referendum jako spontánní, avšak z pohledu samotného Skotska šlo o zprostředkovanou demokracii. To z důvodu, že bez SNP by k žádnému referendu pravděpodobně nedošlo. Na druhou stranu to byli právě občané, kteří volili SNP v roce 2007 a v roce 2011 ji poslali do většinové vlády.

Jako druhou výzkumnou otázku jsem položil: *Jaké argumentační strategie měly kampaně a jak se jejich argumentace vyvíjela v jejich průběhu?* Kampaň pro zachování unie dle mého názoru od počátku využívala spíše negativní kampaň a snažila se Skoty odradit od nezávislosti. Argumentovala, že Skotsko benefituje z výhod plynoucích z jeho členství v unii. Britská vláda usilovala o zachování unie a navrhla doporučení o předání větších daňových pravomocí Skotsku, ale i konkrétních menších pravomocí. Během kampaně se snažila předkládat argumenty, podle kterých by se Skotsko po získání nezávislosti stalo zranitelnější a bylo

subjektem ekonomické nejistoty. Nakonec se britská vláda dva dny před konáním referenda zavázala v jednom z nejčtenějších deníků Skotska *Daily Record*, že pokud nedojde k vyhlášení nezávislosti, tak přeneše více pravomocí na Skotský parlament v rámci již dohodnutého časového harmonogramu.

Naopak kampaň za nezávislost po celou dobu svého trvání argumentovala, že pouze nezávislost by byla zárukou větších pravomocí Skotska. Hlavním argumentem kampaně za nezávislost bylo, že ropa by mohla pomoci financovat nezávislé Skotsko a jeho štědré sociální výdaje. Nacionalisté argumentovali tím, že Skotsko je jeden z nejbohatších národů na světě a že po zisku nezávislosti se ve Skotsku vytvoří spravedlivější společnost. Od počátku se kampaň soustředila na rodiny s dětmi a slibovala štědrou sociální politiku. Mezi další cílovou skupinu patřili mladí lidé, kteří by podle ní mohli nejvíce profitovat z nezávislosti.

Dle mého názoru bylo referendum spíše úkazem nespokojenosti s britskou vládou než reakcí na otázku, zda by po zisku nezávislosti mírně vzrostla životní úroveň Skotska. To, že Skotsko i nadále setrvalo v unii přikládám faktu, že Skotové jsou značně konzervativní a obávali se potencionálních negativních dopadů. Avšak domnívám se, že i přesto referendum o nezávislosti v určitém smyslu spojilo snahu Skotů o to být více svébytný národ v celobritském měřítku. Skotsko můžeme považovat za hrdý národ, který potřebuje být slyšen v rámci unie i celého světa i přesto, že jeho populace není značná. Bude i nadále velice zajímavé danou problematiku sledovat, a to především politickou relevanci SNP. Ta může aspirovat na jednu ze stálých, velkých politických stran ve Velké Británii, a tím dát Skotům určitý hlas ve Westminsteru.

8 SEZNAM PRAMENŮ A LITERATURY

Alistair, Munro (2013). *Scottish independence: crofters launch campaign*. 1.8.2013
(<http://www.scotsman.com/news/politics/scottish-independence-crofters-launch-campaign-1-3024857>, 28.3.2016).

Bagehot (2012). *David Cameron tells Scottish nationalists to put up or shut up on independence*. 9.1.2012
(<http://www.economist.com/blogs/bagehot/2012/01/independence-debate-scotland>, 27.3.2016).

BBC (2000). *Thousands bid farewell to Arkan*. 20.1.2000
(<http://news.bbc.co.uk/2/hi/europe/611389.stm>, 14.3.2016).

BBC (2007a). *SNP outlines independence plans*. 14.8.2007
(http://news.bbc.co.uk/2/hi/uk_news/scotland/6944934.stm, 21.2.2016).

BBC (2007b). *Parties oppose independence paper*. 13.8.2007
(http://news.bbc.co.uk/2/hi/uk_news/scotland/6944141.stm, 22.2.2016).

BBC (2010). *Scottish independence referendum plans published*. 25.2.2010
(http://news.bbc.co.uk/2/hi/uk_news/scotland/8535946.stm, 23.2.2016).

BBC (2012a). *Timeline: Scottish independence referendum*. 15.10.2012
(<http://www.bbc.com/news/uk-scotland-scotland-politics-19907675>, 21.2.2016).

BBC (2012b). *Scottish independence: Alex Salmond outlines referendum question*. 25.1.2012
(<http://www.bbc.com/news/uk-scotland-scotland-politics-16702392>, 27.2.2015).

BBC (2012c). *Scottish independence: Devo Plus gains support from three MSPs*.

29.2.2012 (<http://www.bbc.com/news/uk-scotland-scotland-politics-17182913>,
29.2.2016).

BBC (2012d). *Scottish independence: One million Scots urged to sign 'yes' declaration.* 25.5.2012 (<http://www.bbc.com/news/uk-scotland-scotland-politics-18162832>, 5.3.2016).

BBC (2012e). *Scottish independence: Alistair Darling warns of 'no way back'* 25.6.2012 (<http://www.bbc.com/news/uk-scotland-scotland-politics-18572750>.
5.3.2016).

BBC (2012f). *Scottish independence: Panel suggests referendum question.* 22.8.2012 (<http://www.bbc.com/news/uk-scotland-scotland-politics-19339477>,
5.3.2016).

BBC (2012g). *Scottish independence: Blair Jenkins named Yes Scotland chief.* 28.6.2012 (<http://www.bbc.com/news/uk-scotland-scotland-politics-18610027>,
5.3.2016).

BBC (2012h). *Scottish independence: Greens join Yes Scotland campaign.* 6.10.2012 (<http://www.bbc.com/news/uk-scotland-19858857>, 5.3.2016).

BBC (2013). *Scottish independence: Better Together reveals donor list.* 7.4.2013
(<http://www.bbc.com/news/uk-scotland-scotland-politics-22058475>, 6.3.2016).

BBC (2014a). *Timeline: Scotland's road to independence referendum.* 18.6.2014
(<http://www.bbc.com/news/uk-scotland-scotland-politics-20546497>, 6.3.2016).

BBC (2014b). *Scottish independence: Yes declaration hits million target.* 22.8.2014
(<http://www.bbc.com/news/uk-scotland-28894313>, 6.3.2016).

BBC (2014c). *Scottish independence: Better Together campaign adopts 'No Thanks' slogan*. 10.6.2014 (<http://www.bbc.com/news/uk-scotland-scotland-politics-27779131>, 27.3.2016).

BBC (2014d). *Scottish referendum: Scotland votes 'No' to independence*. 19.9.2014 (<http://www.bbc.com/news/uk-scotland-29270441>, 8.4.2016).

BBC (2014e). *Scotland Decides*. (<http://www.bbc.com/news/events/scotland-decides/results>, 7.4.2016).

BBC (2014f). *Alex Salmond to step down as Scotland's First Minister*. 19.9.2014 (<http://www.bbc.com/news/uk-scotland-29284169>, 7.4.2016).

BBC (2014g). *Scottish independence: Cameron, Miliband and Clegg sign 'No' vote pledge* 16.9.2014 (<http://www.bbc.com/news/uk-scotland-scotland-politics-29213418>, 9.4.2016).

BBC (2016). *Better Together fined by Electoral Commission over referendum spending*. 19.1.2016 (<http://www.bbc.com/news/uk-scotland-35351396>, 6.3.2016).

Better together (2016). (<http://www.bettertogether.net/>, 8.11.2015).

Black, Andrew (2011). SNP independence campaign 'starts today', conference told. *BBC*. 23.10.2011 (<http://www.bbc.com/news/uk-scotland-scotland-politics-15419108>, 24.2.2016).

Black, Andrew (2012). Scottish independence: Cameron and Salmond strike referendum deal. *BBC*. 15.10.2012 (<http://www.bbc.com/news/uk-scotland-scotland-politics-19942638>, 24.2.2016).

Black, Andrew (2013a). *BBC Scottish independence: SNP accepts call to change referendum question*. 30.1.2013 (<http://www.bbc.com/news/uk-scotland-scotland->

politics-21245701, 6.3.2016).

Black, Andrew (2013b). *Scottish independence: Referendum to be held on 18 September*. 21.3.2013 (<http://www.bbc.com/news/uk-scotland-scotland-politics-21828424>, 8.3.2016).

Black, Anrew (2013c). *Scottish independence: Referendum White Paper unveiled*. 26.11.2013 (<http://www.bbc.com/news/uk-scotland-scotland-politics-25088251>, 8.3.2016).

Budge, Ian (2008). DIRECT DEMOCRACY. In: Rhodes, R.A.W – Binder, Sarah A. – Rockman, Bert A., *THE OXFORD HANDBOOK OF POLITICAL INSTITUTIONS* (Oxford: Oxford University Press), s. 595 – 610.

Butler, David – Ranney, Austin (1994a). Practice. In: Butler, David – Ranney, Austin, *Referendums around the World: The Growing Use of Direct Democracy* (The AEI press: Washington, D.C), s. 1– 10.

Butler, David – Ranney, Austin (1994b). Theory. In: Butler, David – Ranney, Austin, *Referendums around the World: The Growing Use of Direct Democracy* (The AEI press: Washington, D.C), s. 11–23.

Cairney, Paul (2011) Changes in the Constitution. In: Cairney, Paul, *The Scottish Political System Since Devolution From New Politics to the New Scottish Government* (UK: Imprint Academic), s. 221 – 240.

Campbell, Stuart (2014). THE WEE BLUE BOOK (Edinburgh: Wings Over Scotland), s. 1 – 68.

Carrell, Severin (2011). Stunning SNP election victory throws spotlight on Scottish independence. *The Guardian*. 6.5.2011. (<http://www.theguardian.com/politics/2011/may/06/snp-election-victory-scottish->

independence, 24.2.2016).

Carrell, Severin (2012). Scottish independence referendum: why autumn 2014? *The Guardian* 11.1.2012. (<http://www.theguardian.com/politics/2012/jan/11/scottish-independence-referendum-autumn-2014>, 5.3.2016).

Carrell, Severin (2014). SNP poised to become one of UK's largest political parties. *The Guardian*. 22.9.2014 (<http://www.theguardian.com/politics/2014/sep/22/snp-poised-become-largest-political-parties>, 7.4.2016).

Carrell, Severin - Brooks, Libby (2014). JK Rowling donates £1m to Scotland's anti-independence campaign. *The Guardian*. 11.6.2014. (<http://www.theguardian.com/books/2014/jun/11/jk-rowling-donates-scotland-anti-independence-campaign>, 6.3.2016).

Kohoutek, Jiří (1999). Skotská Národní Strana a Skotský nacionalismus. In: Dančák, Břetislav – Fiala, Petr, *Nacionalistické politické strany v Evropě* (Brno: Masarykova Univerzita), s. 36–44.

Electoral Commission (2013a). *Referendum on independence for Scotland. Advice of the Electoral Commission on the proposed referendum question* (Edinburgh: The Electoral Commission), s. 1–47.

Electoral Commission (2013b). *Electoral Commission advice on spending limits for the referendum on independence for Scotland* (Edinburgh: The Electoral Commission), s. 1–19.

GOV (2013). *Scotland analysis: devolution and the implications of Scottish independence* (Norwich: The Stationery Office), s. 1–111.

Hopkins, Peter (2015). *Young people and the Scottish Independence Referendum*. (9), s. 91–92.

Independent (2011). *Scottish Nationalism: Timeline*. 25.1.2011 (<http://www.independent.co.uk/news/uk/politics/scottish-nationalism-2193230.html>, 5.3.2016).

Jenkins, Blair (2016). Thank you!. *YES Scotland* (<http://www.yesscotland.net/>, 8.11.2015).

Macwhirter, Iain (2007). The heat of the Scottish sun. *The Guardian*. 3.5.2007 (<http://www.theguardian.com/commentisfree/2007/may/03/theheatofthescottishsun>, 22.2.2016).

Mullen, Tom (2014). The Scottish Independence Referendum 2014. *Journal of Law & Society* 41 (4), s. 627–640.

Office of the First Minister of Scotland (2016). *Bute House*. 16.3.2016 (<https://firstminister.gov.scot/about/bute-house/>, 25.3.2016).

Politics (2016). *Scottish Independence* (<http://www.politics.co.uk/reference/scottish-independence>, 20.2.2016).

Salmond, Alex (2015). *The Dream Shall Never Die, 100 Days that Changed Scotland Forever* (London:William Collins).

Scotsman (2013). *Bedroom tax: Thousands protest across Scotland*. 31.3.2013 (<http://www.scotsman.com/news/bedroom-tax-thousands-protest-across-scotland-1-2868663>, 6.3.2016).

Scotsman (2016). *Independence Referendum: The story of Scotland's historic vote* (<http://www.scotsman.com/scottish-independence/referendum-review/>, 20.2.2016).

Scott, Macnab (2013). *Scottish independence: Rural Better Together launch*. 22.6.2013 (<http://www.scotsman.com/news/politics/scottish-independence-rural->

better-together-launch-1-2973661, 29.3.2016).

SNP (2007). *Manifesto 2007* ((Edinburg: Scottish National Party).

The Guardian (2014). *Scottish independence referendum: final results in full* (<http://www.theguardian.com/politics/ng-interactive/2014/sep/18/-sp-scottish-independence-referendum-results-in-full>, 5.4 2016).

The Herald (2013a). *Yes Scotland publish list of donors for indyref campaign*. 10.4.2013

(http://www.heraldscotland.com/news/13099682.Yes_Scotland_publish_list_of_donors_for_indyref_campaign/, 6.3.2016).

The Herald (2013b). *Controversial background of No campaign donor*. 10.4.2013

(http://www.heraldscotland.com/news/13099664.Controversial_background_of_No_campaign_donor/, 6.3.2016).

The Herald (2013c). *Cash questions for Yes Scotland as another senior figure quits after just six months*. 7.7.2013

(http://www.heraldscotland.com/news/13112612.Cash_questions_for_Yes_Scotland_as_another_senior_figure_quits_after_just_six_months/, 6.3.2016).

The Herald (2013d). *SNP bound by law to stop independence campaign 28 days before referendum*. 9.5.2013

(http://www.heraldscotland.com/news/13103950.SNP_bound_by_law_to_stop_independence_campaign_28_days_before_referendum/, 28.3.2016).

The Herald (2013e). *Independent Scotland's armed forces 'should focus on peace'*. 8.6.2013

(http://www.heraldscotland.com/news/13108493.Independent_Scotland_s_armed_forces__should_focus_on_peace_/, 28.3.2016).

The Herald (2013f). *2014 'Yes' team targets farmers*. 29.7.2013 (http://www.heraldscotland.com/news/13115823.2014__Yes__team_targets_farmers/, 28.3.2016).

The Scottish Government (2007). *Choosing Scotland's Future: A National Conversation: Independence and Responsibility in the Modern World* (Edinburg: Scottish Executive).

The Scottish Government (2012a). *Referendum on independence for Scotland* (<http://www.gov.scot/About/Government/concordats/Referendum-on-independence>, 23.2.2016).

The Scottish Government (2012b). *AGREEMENT between the United Kingdom Government and the Scottish Government on a referendum on independence for Scotland* (Edinburg: The Scottish Government), s. 1–8.

The Scottish Government (2014). *Choosing Scotland's Future*. 8.10.2014 (<http://www.gov.scot/Topics/constitution/a-national-conversation>, 23.2.2016).

The Scottish Parliament (2013). *Scottish Independence Referendum (Franchise) Bill* (<http://www.scottish.parliament.uk/parliamentarybusiness/Bills/60464.aspx>, 7.3.2016).

Tierney, Stephen (2013) Legal Issues Surrounding the Referendum on Independence for Scotland. *European Constitutional Law Review* 9 (3), s. 359–390.

United Against Seperation (2013). *Forces Together*. 11.7.2013 (<https://www.facebook.com/VoteNo2014/posts/533171970075131>, 28.3.2016).

9 RESUMÉ

This bachelor thesis deals with analysis of campaign that accompanied the referendum on the independence of Scotland 2014. The referendum was held on September 18, 2014 with the question whether Scotland should become an independent country. There were some citizens older than 16 years able to vote. The Scots decided that they want to remain part of the UK, but the result fell just - 55,3 % of voters were in favour of staying part of the UK and 44,7 % for independence.

The aim of this thesis is to analyse the role of political actors in the referendum on the independence of Scotland and explain their eventual success or failure. A part of the fulfillment of the objectives is also to try to describe the development and specifics of campaigns for and against the independence of Scotland. The thesis contains two questions. The first question is if referendum of independence of Scotland corresponds with general expectations concerning the role of direct democracy in the political system. The second question is which argumentation strategies did campaign have and how their arguments developed during the election period.

The thesis is divided into five main chapters. Objective was fulfilled in the chapter Campaign analyses in which we found out that Scottish and British governments were trying to influence the referendum outcome through campaign *Yes Scotland* and *Better together*. However the main role in the process was still kept by governments themselves. The outcome of the referendum can be considered either as well managed campaign of *Yes Scotland*, or simply for the fact that the Scots were not satisfied with the British government.

10 PŘÍLOHY

Obrázek 1 – Plakát *Yes Scotland*

Zdroj: The star

(<http://www.thestar.com/content/dam/thestar/uploads/2014/9/17/1410969750226.png>, 19.3. 2016).

Obrázek 2 – Plakát *Better together*

Zdroj: BBC

(http://ichef.bbci.co.uk/news/624/media/images/61110000/jpg/_61110525_bettertogetherleaflets.jpg, 19.3. 2016).

Obrázek 3 – "No Thanks" na poli

Zdroj: Vlastní foto

Obrázek 4 – Loga kampaní

Zdroj: CreativeRewiev
(https://d2r4pw5uddxm3r.cloudfront.net/content/uploads/imported/uploads/2014/09/yesno569_1.jpg, 21.2.2016).

Obrázek 5 – Hlasovací lístek

BALLOT PAPER	
Vote (X) ONLY ONCE	
Should Scotland be an independent country?	
YES	☐
NO	☐

Zdroj: The Electoral Commission (2014). *THE 2014 SCOTTISH INDEPENDENCE REFERENDUM VOTING GUIDE* (Edinburgh: The Electoral Commission), s. 4.

Obrázek 6 – Hlasovací karta (upravena autorem za účelem ochrany osobních údajů)

Scottish Independence Referendum OFFICIAL POLL CARD	Delivered by ROYAL MAIL 2 POSTAGE PAID GB DUNDEE
	Perth and Kinross council area Polling day: Thursday 18 September 2014 Polling hours: 7am to 10pm Your polling place will be: Pitlochry Town Hall Pitlochry Polling station no: 42

This card is for information only. You can vote without it, but it will save time if you take it to the polling station and show it to the staff there. Check if your polling place has changed.

Please also read the information on the back of this card

Zdroj: Counting Officer (2014). *OFFICIAL POOL CARD* (Perth: Counting Officer), s. 1.

Obrázek 7 – Brožura *Better together*

Zdroj: Better Together (2014). *THE FACTS WE NEED FOR OUR BIGGEST DECISION* (Glasgow: Better Together), s.1.

Obrázek 8 – Brožura *Yes Scotland*

Zdroj: YES Scotland (2014). *YOUR FUTURE, YOUR FREE guide to Scotland* (Glasgow: YES Scotland), s.1.

Obrázek 9 – Leták *Better together*

**The future of Scotland's
NHS is in your hands**

**Westminster is privatising the
NHS in England as fast as it can.
NHS Scotland will be next.**

There's only one way to give
Scotland the economic
powers we need to maintain
free NHS healthcare

Yes

[f yes - nhs in scotland](#)
[@NHSforYES](#)
[nhsforyes.org](#)
[info@nhsforyes.org](#)

Zdroj: NHS for YES (2014). *The future of Scotland* (Gallowhill: NHS for YES), s.1.

Obrázek 10 – Leták *Yes Scotland*

Zdroj: Better Together (2014). *WE LOVE THE NHS* (Glasgow: Better Together), s.1.

Obrázek 11 – Noviny *Better together*

JK ROWLING SAYS 'NO THANKS' TO INDEPENDENCE SEE PAGE 2

GAME OF THRONES STAR RAISES CONCERNS SEE BACK PAGE

SCOTLAND CAN HAVE THE BEST OF BOTH WORLDS SEE PAGE 3

FREE

REFERENDUM NEWS

SEPTEMBER 2014
THUR 18
Referendum Day

Should Scotland be an independent country?
YES
NO

SCOTLAND SAYS...

NO THANKS

"I WANT TO KEEP THE UK POUND."
David, retired police officer

NO THANKS

"I WANT TO PROTECT MY PENSION."
Pat, pensioner

NO THANKS

"I WANT THE STRENGTH, SECURITY AND STABILITY OF THE UK."
Sophie, student

NO THANKS

"I WANT THE BEST OF BOTH WORLDS FOR SCOTLAND."
Nicola, new mum

www.nothanks2014.net @UK_Together facebook.com/BetterTogetherUK

Zdroj: Better Together (2014). *REFERENDUM NEWS* (Glasgow: Better Together), s.1.

Obrázek 12 – Noviny *Yes Scotland*

ISSUE 4 | SUMMER 2014

Yes!

WIN AN iPad

YOUR CHANCE TO WIN 1 OF 10 iPADS

PAGE 7

Historic vote weeks away

BRIGHT FUTURE AHEAD

- ✓ Transform childcare
- ✓ Protect our NHS
- ✓ Improve pensions
- ✓ Ditch Trident
- ✓ Use our wealth for Scotland

Yes

SCOTLAND is a rich nation full of potential where every generation should flourish.

But without independence this potential can never be fully realised. September 18 is a once-in-a-lifetime opportunity to make it happen.

Scotland can be a better place. Not only can we afford to be independent - we should and must be independent to grasp the opportunity to make our own decisions.

A Yes vote will give us the powers we need to re-energise our economy and create greater opportunities for everyone.

No-one else will ever do a better job of running Scotland than the people who live and work here.

Yes vote is 'good for our NHS', say health experts

A FORMER chief medical officer has said Scottish independence could be "very positive" for the country's health.

Sir Harry Burns said that people's health could be improved if they felt more in control of their lives.

He also said he feared for the way the NHS was going in England.

Sir Harry is just one of a growing number of experts who believe that independence could help protect Scotland's NHS.

Sir Harry said: "If people felt they were able to engage more with local government, with central government and make choices more easily for themselves, then that would improve their health."

He added: "At the moment, decisions being made in England are very different from the decisions being made in Scotland. That is very important because I fear for the way the health service is going in England."

Increasing privatisation of healthcare south of the border is putting services under threat and raising the

Julie Fowles in tune with Yes
full story on page 7

Continues on page 2

Zdroj: YES Scotland (2014). *REFERENDUM NEWS* (Glasgow: YES Scotland), s.1.

Obrázek 13 – Vyjádření podpory pro zachování unie

Zdroj: Vlastní foto

Obrázek 14 – Vyjádření podpory pro nezávislost

Zdroj: Vlastní foto

Obrázek 15 – Vyjádření podpory pro zachování unie

Zdroj: Vlastní foto

Obrázek 16 – Vyjádření podpory pro nezávislost

Zdroj: Vlastní foto

Obrázek 17 – Propagační materiály z kampaně *Yes Scotland*

Zdroj: Propagační materiály z města Pitlochry

Obrázek 18 – Podporovatelé zachování unie ve městě Pitlochry

Zdroj: Vlastní foto

Obrázek 19 – Podporovatelé nezávislosti ve městě Pitlochry

Zdroj: Vlastní foto